

**SZERENC S VÁROS ÖNKORMÁNYZATA
POLGÁRMESTERI HIVATAL**

**SZERENC S VÁROS FENNTARTHATÓSÁG HELYI
PROGRAMJA**

(LOCAL AGENDA 21)

2016

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
Összegezés	5
1. A Local Agenda 21 (LA21) jellemzői	8
1.1. Az LA21 európai gyakorlatából adódó javasolt jövőbeli hangsúlyok	8
1.2. A LA21 terv tartalmi elemei	9
1.3. Az LA21 program tartalmi elemei	9
2. Kapcsolódás nemzeti, nemzetközi programokhoz, folyamatokhoz	11
2.1. Európai Unió vonatkozású tényezők	11
2.2. Hazai vonatkozású tényezők	11
2.3. A fenntarthatóság megvalósulásának akadályai	13
2.4. Jogszabályi környezet és egyéb befolyásoló tényezők	15
3. Az LA21 stratégiai tényezői	20
3.1. A zöldpolitika	20
3.2. Ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöldpolitika	21
3.3. Zöld gazdaság	21
3.4. Zöld ipar	22
3.5. Vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR)	23
3.6. Zöld önkormányzat	25
3.7. Intézmény erőforrás-gazdálkodás menedzsment	27
4. Szerencs Város rövid bemutatása	29
4.1. Földrajzi helyzet, domborzat	29
4.2. Éghajlati adottságok	29
4.3. Vízrajzi adottságok	29
4.4. Geológiai és talajtani adottságok	30
4.5. Természetes növénytakaró	30
4.6. A település története	30
4.7. Településszerkezet és területhasználat	31
5. A település környezeti elemeinek állapota	33
5.1. Védelem	33
5.2. Felszín és a felszín alatti vizek védelme	33
5.3. A talaj és termőföld védelme	35
5.4. A levegő minőségének védelme	36
5.5. Környezeti zaj elleni védelem	39
5.6. Köztisztaság, hulladékkezelés	39
5.7. Település és épített környezet	40
5.8. Környezeti tudatformálás	41
5.9. Kommunikációs lehetőségek	42
6. Általános feladatok	43
6.1. Zaj és rezgés elleni védelem általános feladatok	43
6.2. Levegőtisztaság védelem általános feladatok	43
6.3. Ivóvíz ellátás általános feladatok	44
6.4. Energiagazdálkodás általános feladatok	45
6.5. Zöldterület gazdálkodás általános feladatok	45
6.6. Természeti és építészeti értékek védelme általános feladatok	45

6.7.	Helyi közlekedésszervezés általános feladatok	45
6.8.	Az épített környezet védelme általános feladatok	46
7.	Társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése, értékelése	47
7.1.	Szervezési intézkedéssel megoldható feladatok	47
7.2.	Településüzemeltetési többletköltséggel járó feladatok	47
7.3.	Beruházási és fejlesztési forrásokat igénylő feladatok	48
7.4.	Nagy beruházások megvalósítását igénylő feladatok	48
8.	Az önkormányzat környezeti programja és az LA21 közötti kapcsolat	49
8.1.	A környezeti program kötelező elemei	49
8.2.	Közszolgáltatási és környezetvédelmi feladatok közötti kapcsolat	51
9.	Fenntarthatósági terv, programok kialakítása, megvalósítása	54
9.1.	A LA21 terv és programmal kapcsolatos célok	54
9.2.	Az LA21 terv, program megvalósításával kapcsolatos helyzetértékelés	54
9.3.	A célok eléréséhez szükséges intézkedési program	57
9.4.	Településfejlesztés az LA 21 program keretében	58
9.5.	A lakosság bevonása, véleményének érvényesülése	60
9.6.	A távlati célok, azonosított stratégiai irányelvek	60
9.7.	A távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetése	62
9.8.	Mechanizmusok, folyamatok, felelősök azonosítása	62
9.9.	A meglévő stratégiai és szakmapolitikai dokumentumok	63
10.	LA21 programmal kapcsolatos önkormányzati szerep-, és felelősségvállalás	64
10.1.	Környezeti szempontok	64
10.2.	Társadalmi szempontok	64
10.3.	Gazdasági szempontok	65
10.4.	Az LA21 önkormányzati irányítása, menedzselése, ellenőrzése	66
10.5.	Szervezeti rendszer	68
10.6.	Működési rendszer	69

BEVEZETÉS

A fenntarthatóság, egészen pontosan a *fenntartható fejlődés* fogalma az elmúlt negyedszázad egyik legnagyobb jelentőségű gondolatának bizonyult.

Római Klub 1972-ben közzétett jelentése óta nem volt példa arra, hogy egy eredendően tudományos kifejezés – elhagyva a tudományos konferenciák zárt világát – ilyen mértékben befolyásolta volna a kormányzati célkitűzések rendszerét, mi több, lényegileg határozza meg az üzleti világ stratégiai tervezési folyamatát.

Talán az sem lehet véletlen, hogy a fenntartható fejlődés fogalmát bevezető Bruntland Bizottság¹ eleve kompromisszumos megállapodáson alapuló kifejezést alkotott, és ő sem tett különbséget a fejlődés és a növekedés között. A jelenleg elfogadott meghatározás szerint a fenntarthatóság alatt azt a fejlődést értjük, amely úgy képes mai szükségleteinket kielégíteni (pontosabban e szükségletek kielégítését célzó környezeti, gazdasági és társadalmi szolgáltatásokat előállítani), hogy közben nem csorbítja a jövő generációnak szükséglet kielégítő képességét (nem veszélyezteti mindazon rendszerek mai és majdani életképességét, amelyek az adott szolgáltatások bázisát képezik).

Tekintve azonban, hogy már ma több természeti erőforrást használunk fel, mint amennyit a Föld újra képes termelni, lényegében feléljük önmagunk, és a jövő generációinak természeti erőforrásait.² Tehát – ahogyan azt a fenntarthatóság vezérmotívuma is megfogalmazza – változtatnunk kell életmódunkon, és kifejezetten azokon a tényezőkön, amelyekkel előidézünk jelenlegi helyzetünket: át kell alakítanunk fogyasztási szokásainkat, de mindenekelőtt át kell állnunk az energiatakarékos és a természeti erőforrásokat kímélő életformára. A fenntartható fejlődés gondolata így nemcsak hétköznapi életünk alapvető-, mi több meghatározó követelményévé, hanem a kialakulófélben lévő zöld gazdaság sarokkövévé, konstitutív elemévé is vált.

Szerencs Város Önkormányzata a település lakosságával és gazdasági szereplőivel együttműködve kívánja megvalósítani a településfejlesztést oly módon, hogy közben a fenntartható fejlődés elve minden vonatkozásban a lehető legnagyobb mértékben érvényesüljön. Ehhez első lépésként a fenntarthatóság helyi programját teremti meg, amelynek alkalmazásával és folyamatos aktualizálásával a település hosszú távon a szociális jólét, a társadalmi igazságosság, valamint a természeti és épített környezet megóvásának érvényre juttatásával egyre inkább élhető és otthonos településsé válhat.

Fenntarthatóság Helyi Programjához – változások, célok, feladatok.

A település társadalmi, gazdasági adottságaiban az utóbbi években több olyan jelentősebb változás, illetve néhány – nem kimondottan természet vagy környezetvédelmi - jogszabályi változás miatt a város közép- és hosszútávú fejlesztési céljai is felülvizsgálatra szorulnak.

Tekintettel arra, hogy a kor követelményeinek megfelelően a valamennyi - gazdasági, társadalmi, és környezeti - szempontot egyidejűleg figyelembe vevő **integrált településfejlesztési stratégia**

¹ Az ENSZ 1983-as Közgyűlésén megalakult a Környezet és Fejlesztés Világbizottság, amelynek megszervezésével Gro Harlem Bruntland asszonyt, Norvégia miniszterelnökét bízták meg. A Bruntland Bizottság és az ENSZ közös jelentése („A Közös Jövőnk”) négyévi munka után 1987-ben jelent meg. A fenntarthatóság fogalma azonban csak a Riói Környezetvédelmi Világkonferenciát (1992) követően kerül be a köztudatba, az ott elfogadott „Agenda 21” részeként – például a Riói egyezményeket aláíró országok esetében a fenntarthatóság „egységes” követelményként jut érvényre a környezet- és természetvédelmi törvényekben, vagy a környezeti nevelés területén.

² A fenntarthatóság egyik mércéje az ún. ökológiai lábnyom, ami azt mutatja, hogy milyen mértékben aknázzuk ki a Föld természetes erőforrásait. Amennyiben bolygónk biológiai kapacitását – kb. 11,3 Mrd. ha – elosztjuk a Föld lakosságával (6,5 Mrd. fő) azt látjuk, hogy 1,75 ha terület jut egy lakosra. Miután azonban az egy főre eső fogyasztás átlagban 2,3 ha, az emberek mintegy 30%-al több természeti erőforrást használnak fel, mint amennyit a Föld újra tud termelni. Azt is mondhatnánk, hogy a jelenlegi életforma igények (szükségletek) alapján az emberiség „kinötte” saját életterét.

(ITS) alapozhatja meg a fenntartható fejlődést, ezért uniós támogatással az ÉMOP-6.2.1/K-13-2014-0002 sz. projekt keretében 2015-ben elkészült.

A közép- és hosszútávú fejlesztési célok azon **már ismert, vagy valószínűsíthető** változásai ugyanakkor még az ITS elkészítése előtt figyelembe lettek véve azoknál a rövidebb távú szakági programok - pl. a környezetvédelmi program - készítésénél vagy felülvizsgálatánál, amelyekre a már ismert változások hatással lehetnek, illetve amelyek az ITS elkészítése során megalapozó munkarészként vehetőek figyelembe. E változások figyelembe vételével, A Fenntarthatóság Helyi Programjának felülvizsgálatát, konkrét, társadalmi párbeszédre épülő felülvizsgálata lefolytatásra került.

A változások átvezetése

Bekövetkező változások:

- 2008. évben bezárt a város legnagyobb ipari létesítménye a Szerencsi Cukorgyár. A gyár elbontásával a városközpontban egy jelentős nagyságú – a bontással együtt kármentesített - barnamezős ipari terület alakult ki. A technológiához kapcsolódó, de bezárással funkciójukat veszített vizes területek – hűtő, illetve ülepítő tavak - kezelését meg kellett oldani, esetleges hasznosításuk a közeljövő feladatát képezi.
- Részben a cukorgyár bezárása, részben az általános gazdasági válság következtében a város társadalmi, gazdasági életében olyan - az országos átlagot meghaladó mértékű - kedvezőtlen változás ment végbe, amely miatt a város elsődleges fejlesztési céljává vált a munkahelyteremtés.
- A város a 2002. óta világörökségi védelem alatt álló Tokaj-Hegyaljai Történelmi Borvidék védőövezetébe tartozik. 2011.-ben elfogadásra került a Világörökségi törvény, ez, és a kapcsolódó végrehajtási szabályok a terület kezelését és fejlesztését jelentős mértékben befolyásolják. Fokozott figyelmet kell fordítani a táj és környezetvédelemre, a városfejlesztés irányát az egyetemes értékek megőrzésével összhangban kell kialakítani.

Célok, feladatok:

- Az elsődleges céllá váló munkahelyteremtés miatt az iparterületek csökkentése nem tekinthető járható útnak, illetve új iparterületek kialakítása is szükségessé válhat, de a meglévő iparterületek hasznosítását, fejlesztését, új iparterület kialakítását a világörökségi szempontokat is figyelembe véve felül kell vizsgálni:
  - A Keleti Iparterület még szabad területein azokat a jelentős környezeti terheléssel nem járó fejlesztéseket kell ösztönözni, melyek méretüknél fogva a tájképvédelmi követelményekkel is összeegyeztethetőek.
  - A volt cukorgyár területének ipari övezetbe sorolása megtartandó, ott elsődleges cél a városközponti elhelyezkedésre, illetve a szomszédos élelmiszer üzemre (Nestlé) tekintettel a minimális környezeti terheléssel járó, védőövezetet nem igénylő, lehetőleg (helyi, vagy környékbeli) mezőgazdasági termékfeldolgozás céljára történő hasznosítás, esetleg az iparvágánnyal történő ellátottság figyelembe vételével, összhangban a Megyei Területrendezési Tervvel az agrár-logisztikai célú hasznosítás.
  - A nyugati iparterület (volt Digép területe) a kis vagy közepes vállalkozások letelepítésére alkalmas, az eredeti nehézipari-fémipari funkció megtartása nem kizárható, de a lakóterületek közelségére tekintettel a környezetvédelmi szabályokat fokozottan érvényesítő korszerű technológiák alkalmazása mellett.
  - Déli iparterület – Malom tanya, HéH telep környezete: ipari övezetbe sorolt szabad befektetési terület már csak korlátozott mértékben áll rendelkezésre, ugyanakkor elhelyezkedése, adottságai alapján – vasút közelsége, közvetlen

közútkapcsolat, tájképvédelmi szempontból kevésbé frekvenciált rész, lakóövezet távolsága - ez a terület lehet alkalmas olyan új iparterület kialakítására, amely nagyobb volumenű fejlesztések fogadására is alkalmassá tehető. Az iparterület esetleges bővítése esetén felül kell vizsgálni a tervezett déli elkerülő út nyomvonalát, annak módosítása, illetve jelenleg hosszútávra tervezett megvalósításának előrehozása indokoltá válhat annak érdekében, hogy a 37.sz. fkl. nagyobb gépjárműforgalma a várost déli irányból elkerülve, közvetlenül az esetlegesen kialakítandó új iparterület mellett haladjon el.

- Táj- és természetvédelem, turizmusfejlesztés:
  - A cukorgyár bezárásával funkcióját veszett hűtőtavak (a Szerencs patak zsilipje mentén), továbbá a nagy kiterjedésű ülepítő tavak (a város déli külterületén) az Aggteleki Nemzeti Park kezelésébe kerültek. A kezelő célja a terület vizes élőhelyként történő megtartása, a vízutánpótlás biztosításával – az ülepítő tavaknál esetleges védelem alá helyezés mellett - a későbbiekben a turisztikai célú hasznosítás, a hűtőtavak esetében pihenőhely, az ülepítő tavaknál tanösvények kialakítása megvizsgálandó.
  - A várost övező dombokon (Fenyves, Aranka tető), továbbá vízmosások mentén és egyéb területeken az elvadult, elbozotosodott zöldterületek rendezése, esetleges turisztikai célú hasznosítása. A kitermelt nyesedék hasznosításáról daraboló és kazán beszerzésével a Városgazda kft. 2012. évtől gondoskodik, ezzel telephelye és a kertészete fűtését teljes egészében megújuló energiaforrás felhasználásával kívánja biztosítani.
  - Kerékpáros túraútvonal kialakítása lehetőségének megvizsgálása a város közigazgatási területén belül. (lehetséges variáció. az állomáson vagy a fürdő, esetleg a világörökségi kapuzat környékén kialakítandó kerékpárkölcsonzéssel a Rákóczi út – Késmárk utca – Hidegvölgy Aranka tető – Berkecz tető – Fekete hegy - Bába-völgy – Ond – Szerencs patak töltése, közben az Árpád hegyi horgászto, hűtőtavak, ülepítő tavak – Prügyi út – állomás, vagy városközpont.

- Klímabarát város program: A BM és a VÁTI kft. kiadásában 2011.-ben megjelent a Klímabarát Városok kézikönyv, amely az európai városok klímaváltozással kapcsolatos feladatait és lehetőségeit tartalmazza. A kézikönyv segítségével elkészíthető a város klímapolitikája, amely megfelelő alapjául szolgálhat a 2014.-2020.-as programozási időszakban uniós környezetvédelmi források hatékony felhasználására.

ÖSSZEGEZÉS

A fenntartható fejlődés napjaink már bizonyítottan és fokozott jelentőségű tényezője. Európai Unió egységesített álláspont „lekerült” a kormányok működési területére. A kormányok azonban régióikon, városaikon, településeiken keresztül tudják a gyakorlati megvalósítást elérni. Tekintettel azonban a fenntartható fejlődés teljes körű szabályozatlanságára, a régiók, városok, települések eltérő szervezeti – működési rendszereire minta értékű rendszer még nem áll rendelkezésre. Ezt a tényezőt járjuk körbe a bevezetés fejezetben.

Az **első fejezetben** a Local Agenda 21 (LA) fejezetben az EU elkötelezettségét vázoljuk a fejlődés, növekedés, munkahelyteremtés területén, egy olyan környezetvédelmi adóreform megoldás javaslat vonatkozásában, amely amellet, hogy megfelelő irányba állíthatja a fenntartható fejlődés környezetgazdálkodás területét, megfelelő módon biztosíthatja az ehhez szükséges erőforrásokat is.

Alkalmazása által tervezhetővé válhat a környezetgazdálkodás hatékonyságának, eredményességének folyamatos növelése és nem utolsósorban a „környezetvédelmi” jellegű adóbevétel, mint erőforrás.

Fontos hozadéka lehet továbbá az EU éghajlatváltozásra és energiapolitikára vonatkozó célkitűzéseinek megvalósításához történő hozzájárulása.

Ebben a fejezetben kerül leírásra az LA21 programok eddigi tapasztalatai alapján meghatározott legfontosabb program elemek önkormányzati teendőnként.

A fejezet végén a város LA21 terv és program javasolt tartalmi elemei kerülnek felsorolásra.

A **második fejezetben** az „Agenda 21” program Európai Unió vonatkozású tényezői kerültek megfogalmazásra. Kiemelésre érdemes a fejezetből, hogy az EU az LA21 program általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az adott önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együttműködésével javasolja megvalósítani, működtetni.

Alapfeladat ebben a programban a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi a helybeni életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások (talaj, víz, energia, emberi és jövedelem termelő erőforrások – nem kimerítő – hosszabb távú használatát.

A fejezet második harmadában a LA21 terv és programok hazai vonatkozású tényezői, elemei kerülnek megfogalmazásra.

Magyarország Unió tagállamként vállalata, hogy megfelelő eszközökkel, rendszerekkel, módszerekkel segíti az EU-s vonatkozó célkitűzések megvalósítását.

A fenntarthatósági tervekkel, programokkal kapcsolatosan különböző tájékoztató anyagok, ismertető már rendelkezésre állnak, egységes jogi szabályozás azonban még nem áll rendelkezésre, kivéve a környezetvédelmi programról szóló jogszabályi előírás.

Ennek értelmében az önkormányzatoknak önálló környezetvédelmi programot kell kidolgoznia, amelyet saját képviselő testület, illetve közgyűlése hagy jóvá.

A „helyi” fenntarthatósági terv / program azonban átfogóbb a környezetvédelmi programnál, annak működőképességét biztosító komplex rendszer. Szerepe, hogy egységes egészként, egymással szorosan összefüggő elemekként kezelje a környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket, tényezőket, meglévő, értelmezhető problémákat.

A fejezet harmadik harmadában a fenntartható fejlődésre vonatkozó jogszabályi és támogató tényezők kerülnek összefoglalásra.

A **harmadik fejezetben** az LA21 legfontosabb stratégiai tényezői kerültek leírásra. Ezeknek a stratégiai tényezőknek az alkalmazása elengedhetetlen egy működőképes LA21 programban.

Ezek a stratégiai tényezők a zöldpolitika, ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöld gazdaság, zöld ipar, vállalati társadalmi felelősségvállalás, intézményi erőforrás-gazdálkodás, zöld önkormányzat menedzsment rendszerek.

A **negyedik fejezetben** Szerencs Város környezeti tényezői, a település története, valamint a településszerkezet és területhasználat kerül bemutatásra.

Az **ötödik fejezetben** a város környezeti elemeinek állapota, ezek védelme kerül leírásra a környezetvédelmi programnak megfelelően.

A **hatodik fejezetben** a város környezeti elemeinek védelmével, megtartásával kapcsolatos feladatok kerültek megfogalmazásra, beleértve az épített környezet védelmével kapcsolatos általános feladatokat is.

A **hetedik fejezetben** az LA21 programmal kapcsolatos társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése értékelése kerül meghatározásra általános jelleggel, a szervezési intézkedéssel megoldható, a településüzemeltetési többletköltséggel járó, a beruházási és fejlesztési forrásokat igénylő, valamint a nagy beruházások megvalósítását igénylő feladatok vonatkozásában.

A **nyolcadik fejezetben** az önkormányzat környezeti programja és az LA21 közötti kapcsolat került összefoglalásra.

A települési környezetvédelmi programmal szemben elvárt jogszabályi követelményeket a környezetvédelmi törvény határozza meg. A törvény kimondja, hogy a települési környezetvédelmi programnak kapcsolódnia kell a Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz, és meghatározza főbb tartalmi elemeit. A törvényhez kapcsolódóan ugyanakkor részletes szabályokat megállapító végrehajtási rendelet nem kapcsolódik.

Ennek alapján a Város környezetvédelmi programja szellemében kapcsolódik a jelenleg hatályos második Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz (továbbiakban: NKP-II), ugyanakkor alapvetően a települési környezetminőséget meghatározó tényezőkre koncentrálnak.

Míndezek feltétele, hogy a környezetvédelmi program járuljon hozzá a települési életminőséget meghatározó környezeti elemeket és a természeti értékeket veszélyeztető környezeti problémák feltárásához, azonosításához, megoldásához (helyreállítás elve), valamint a Város fejlődését alapvetően meghatározó fejlesztések tekintetében érvényesítse az életminőséget alapvetően meghatározó környezetvédelmi szempontokat (megelőzés elve).

Jelen fenntarthatósági tervvel és programmal történő környezetvédelmi program kapcsolódási pontjainak feltárása, azonosítása elsők között végrehajtandó feladat.

Ebben a fejezetben került táblázatos formában leírásra az önkormányzatok közszolgáltatási és környezetvédelmi feladatainak kapcsolata is.

A **kilencedik fejezetben** a fenntarthatósági terv, programok kialakítása, megvalósítása került meghatározásra. Ennek a programnak a középpontjában az önkormányzat irányításával, menedzselésével, a lakosság közreműködő támogatásával olyan terv és program kialakítása áll, amely a fenntartható fejlődés megvalósítására irányul. Ez a program nem azonos a környezetvédelmi programmal, ám fontos elemeként tartalmazza azt.

A fejezetben meghatározásra kerültek a programmal kapcsolatos célok is.

Ezt követő szakaszokban a program megvalósításával kapcsolatos helyzetértékelés folyamatai kerülnek kibontásra környezeti, gazdasági, társadalmi tényezők vonatkozásában egyaránt.

Ugyancsak ebben a fejezetben került leírásra az önkormányzati – meglévő – döntések hatásvizsgálatának szerepe, jelentősége is.

A fejezet következő szakaszában az LA21 terv, program megvalósításához szükséges intézkedési program elemei kerültek meghatározásra megfelelő folyamat sorrendben.

A fejezetben kiemelten kerül elemzésre a településfejlesztés helye, szerepe az LA21 programban, abban a vonatkozásban, hogy a településfejlesztés hosszútávú társadalompolitikai tevékenység, amely rendkívül széleskörű tudást, felelősséget követel meg a résztvevőktől.

A fejezet tartalmazza az LA21 programok egyik alapfeltételét, a lakosság megfelelő módszerekkel történő bevonását, véleményének érvényesülését, tekintettel arra, hogy a várost, települést - lakói alkotják. Nélkülük beszélni, intézkedni, tervezni, beavatkozni a működésébe felelőtlen és szakszerűtlen dolog. Tehát a fenntarthatósági tervnek, programnak velük kell kezdődnie, az ő részvételük megteremtésének kialakításával. A döntésekben nem a befektetőkkel, nem is a várospolitikusokkal, hanem első helyen velük kell kalkulálni, megkérdezni, abba bevonni őket.

A fejezet következő logikai eleme a távlati célok, azonosított stratégiai irányelvek szakasza környezeti – társadalmi vonatkozásokban.

A fejezet végén került leírásra a távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetése, valamint a programmal kapcsolatos mechanizmusok, folyamatok, felelősök azonosítása rendszere.

A tizedik fejezetben az LA21 terv, programmal kapcsolatos önkormányzati szerep-, és felelősségvállalás jelentősége került meghatározásra. Ennek lényege a fenntartható fejlődés lényege a környezet- a társadalom és a gazdaság egységes rendszerbe történő összehangolása, ahol a környezeti tényezők prioritizáltak.

Ehhez a helyi környezeti tényezők feltárása, azonosítása biztosítja azt az alapot, amely a Város adottságaival, lehetőségeivel integráltan tervezhetővé, megvalósíthatóvá teszik a fenntartható fejlődés folyamatait.

Mindezek megvalósításához, működtetéséhez elengedhetetlen az önkormányzati irányítás, menedzselés, ellenőrzés tevékenységek, mert az önkormányzat rendelkezik az ehhez szükséges munkakörnyezettel, infrastruktúrával

A fejezet tartalmazza a megvalósításhoz szükséges önkormányzati szervezeti – működési rendszer felépítését, a javasolt folyamatokkal.

1. LOCAL AGENDA 21 JELLEMZŐI

1.1. Az LA21 európai gyakorlatából adódó javasolt jövőbeli hangsúlyok

Az EU komolyan elkötelezett a környezetvédelmi szempontból fenntartható fejlődés biztosítása, valamint a növekedési és munkahely-teremtési program előmozdítása iránt.³

Egy olyan környezetvédelmi adóreform, amely az adóterhet a jóléti szempontból kedvezőtlen adókról (pl. a munkára kivetett adókról) a jóléti szempontból kedvező adókra (pl. a környezeti szempontból káros tevékenységekre, úgy, mint erőforrás-felhasználás vagy szennyezés) helyezi át, mind a környezetvédelemmel, mind a foglalkoztatással kapcsolatos problémák megoldására lehetőséget biztosíthat („mindenki nyertes” helyzet).

Az adópolitika ilyenét módosításához ugyanakkor viszonylag stabil bevételre van szükség a környezetvédelmi jellegű adókból. A környezetvédelmi adóreform a környezetvédelmi adók által bizonyos ágazatokra gyakorolt, esetlegesen kedvezőtlen versenyképességi hatások enyhítését is elősegítheti. Ha az intézkedés szigorú koordinálására közösségi szinten kerül sor, a tagállamok egyoldalú intézkedéseikhez képest ezek a hatások még tovább csökkenthetők.

A munkára kivetett adók vagy a szociális biztonsági járulékok csökkentése, ami inkább az alacsonyabb jövedelmű háztartásoknak kedvez, ellensúlyozni tudja a környezetvédelmi adók esetleges regresszív hatását.

Végül a népességnek a közkiadások számára egyre nagyobb terhet jelentő előregedése, valamint a globalizáció miatt, amelynek következtében kevésbé megvalósítható a tőke és a munka megadóztatása, az adóterheknek a közvetlen adózásról a fogyasztásra, különösen a környezetvédelem szempontjából ártalmas fogyasztásra történő áthelyezése az adózás tekintetében is jelentős előnnyel járhat.

Amellett, hogy adókivetés révén akadályozzák a környezeti szempontból káros magatartást, a tagállamok fiskális ösztönzőket, például támogatásokat is alkalmazhatnak a környezetbarát magatartás, az innováció, a kutatás és fejlesztés előmozdítása érdekében, feltéve, hogy először valamilyen módon állami forrásokat teremtenek (pl. a környezeti szempontból káros magatartás megadóztatásával), vagy hogy csökkentik a kiadásokat (pl. a környezeti szempontból káros támogatások megszüntetésével).

Ez a megközelítés különösen fontos lehet az EU éghajlatváltozásra és energiapolitikára vonatkozó ütemtervének nagyra törő célkitűzései szempontjából, különösen, ami az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának 2020-ig történő legalább 20%-os csökkentését, az energiatermelésben a megújuló energiaforrások 2020-ig történő 20%-os részarányának kötelező elérését, és a bioüzemanyagok 2020-ig történő 10 %-os részarányának elérését illeti.

Mindenekelőtt a Bizottság szerint a tagállamok feladata, hogy adórendszerükben megtalálják a megfelelő egyensúlyt az ösztönző és a visszatartó erejű intézkedések között, ugyanakkor betartsák az általános fiskális kötöttségeket és a fiskális semlegességet. A Bizottság ugyanakkor kívánatosnak tartaná, ha a Közösség adópolitikája elősegítené ennek az egyensúlynak a kialakulását

---

³ A fenntartható fejlődés a folytonos szociális jólét elérése, anélkül, hogy az ökológiai eltartó- képességet meghaladó módon növekednénk. A növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak. (A növekedés az anyagi gyarapodás következtében előálló méretbeli változást, míg a fejlődés a nagyobb teljesítőképesség elérését jelenti.) (Herman Daly).

Az LA21 programok eddigi tapasztalatai azonosították azokat a területeket, amelyek kulcsfontosságúak a fenntartható közösségtervezés sikeréhez, és javaslatot tettek, hogy ezen területek kiemelt súllyal bírjanak a jövőbeli programkészítés során.

- helyi önkormányzat, mint önkéntes szerveződés;
- ügyosztályközi kapcsolatok;
- szövetség külső ügynökségekkel, szervezetekkel;
- kreatív elvi irányítás és tervezés;
- az irányítás és elősegítés politikájának összefüggése;
- kommunikáció a civil társadalommal ;
- környezettudatosság, mint katalizátor;
- hit a jövőképekben és az erősségekben;
- helyi hatóságok közötti hálózati kapcsolatok;
- többszintű kormányzás (vezetés, irányítás)

(Governing Sustainable Cities, Earthscan, 2005)

1.2 Az LA21 terv tartalmi elemei:

- a Városra vonatkozó makro-, mikro-környezeti tényezők, mintegy keretfeltételek azonosítása;
- a Város „környezetgazdálkodással” kapcsolatos adottságai, lehetőségei;
- környezeti – társadalmi – gazdasági tényezők összehangolásának, fenntarthatóságának keretfeltételei;
- az összes érintett fél bevonásának rendszerei, módszerei;
- a fenntarthatósági folyamatok azonosítása (fő-, és támogató-folyamatok), a működőképességet biztosító szükséges erőforrásokkal

1.3 Az LA21 program tartalmi elemei:

- a helyi közösségi humán és intézményi kapacitások fejlesztése;
- a helyi fenntarthatósági programok kidolgozásához és végrehajtásához nyújtott segítség;
- a környezeti döntésekben való lakossági részvétel előmozdítása és ezzel a demokrácia erősítése;
- a helyi és regionális környezetpolitika számára kedvező jogi és gazdasági környezet kialakítása;
- az LA21 terv átvizsgálása, testületi jóváhagyása;
- a program kialakítására, megvalósítására szervezeti – működési rendszer felállítása, hatáskörrel történő felhatalmazása;
- környezeti – társadalmi – gazdasági folyamatok azonosítása, figyelemmel kísérésére, elemzésére indikátorrendszerre alapuló monitoring rendszer kialakítása;
- adat-, információkezelő rendszer kialakítása;
- LA21 tervvel, programmal kapcsolatos fórumok kialakítása, működtetése;
- LA21 jövőkép kialakítása;
- a meglévő környezeti program és más kapcsolódó tervek, programok LA21 programhoz történő integrálása;
- feladat-, munkaütemterv kialakítása, jóváhagyása

2. KAPCSOLÓDÁS NEMZETI, NEMZETKÖZI PROGRAMOKHOZ, FOLYAMATOKHOZ

2.1 Európai Unió vonatkozású tényezők

A Bizottság a fenntartható fejlődés stratégiáját meghatározó alapelvekről szóló, 2005-ben született deklarációja szerint az Unió elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Az Unió megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiájának jóváhagyása a 2006. júniusi Európai Tanács napirendjén szerepelt

1992-ben Rio de Janeiróban rendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Agenda 21” program („LA 21”) értékelése kapcsán fogalmazódott meg a fenntartható fejlődés helyi, lokális programja.

A „LA 21” program az általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együtt munkálkodásával javasolja folytatni. Az alapfeladat itt a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- nem kimerítő, hosszabb távú kiaknázását.

További fontos elvárás, hogy valamennyi nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó beruházó-fejlesztő, termelő-szolgáltató- és fogyasztó törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására. Ennek megvalósíthatóságát a megfelelő politikai akarat megléte és helyi társadalmi-közösségi kultúra jellege együttesen szabja meg és egy racionális tervezési folyamat útján kimunkált stratégia foglalja rendezett keretbe.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- (a) a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- (b) a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- (c) környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

2.2 Hazai vonatkozású tényezők

Magyarország Unió tagállamként vállalta, hogy megfelelő eszközökkel (rendszerekkel, módszerekkel) segíti az EU-s vonatkozó célkitűzések megvalósítását.⁴

Ezek az eszközök egymással szoros kölcsönhatásban vannak és különböző alprogramokban, projektekben, pályázati felhívásokban (jelen esetben is) realizálódnak.

A fenntarthatósági tervekkel, programokkal kapcsolatosan különböző tájékoztató anyagok, ismertető már rendelkezésre állnak, egységes jogi szabályozása (beleértve a tervek, programok hatékonyság, eredményesség mérését, értékelését stb.) azonban még nem került kialakításra.

---

⁴ A Magyar Köztársaság Kormánya által, 2007. június 29-én elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia és a hozzá kapcsolódó tagállami jelentés az Európai Unió megújított fenntartható fejlődési stratégiájának végrehajtásáról: a Nemzeti Környezetvédelmi Programok (NKP-I, NKP-II. és az előkészítés alatt álló NKP-III.), különféle együttműködési megállapodások, valamint az EU tagságból ránk háruló közös programok.

Jogszabályi előírás⁵ egyelőre, csak a „környezetvédelmi program”-ról áll rendelkezésre. Ennek értelmében minden hazai önkormányzatnak önálló környezetvédelmi programot kell kidolgoznia, amelyet saját képviselő testülete, illetve közgyűlése hagy jóvá.

A „helyi” fenntarthatósági terv / program átfogóbb a környezetvédelmi programnál. Szerepe, hogy egységes egészként, egymással szorosan összefüggő elemekként kezelje a környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket, tényezőket, meglévő, értelmezhető problémákat.

Kiemelt szerepe továbbá, hogy az érintett városban, településen élők számára szabályozó erejénél fogva biztosítsa a megfelelő életminőséget jelenben, jövőben egyaránt, valamint a társadalmi – gazdasági - környezeti folyamatok fenntartható fejlődés követelményeinek való megfelelését.

Fentiek érdekében meghatározza a hivatkozott folyamatokban részt vevő szereplőket, a tervek, programok végrehajtása érdekében előírt feladatokat, felelőségeket oly módon, hogy ezek kialakításához figyelembe veszi az adott város, település adottságait, lehetőségeit.

Napjainkban Magyarországon a fenntarthatóság kérdését nem kezelik jelentőségének megfelelő helyen. A központi kormányzat a nemzeti stratégia elkészítésével is csak 2007-re készült el, a helyi fenntarthatóság kérdését azonban nem érzi saját felelősségének. Útmutatók és esettanulmányok híján az önkormányzatok is csak tapogatóznak e területen, valamint a lakosság sincs tisztában e nemzetközi kezdeményezés jelentőségével. A törvényi háttér ugyancsak nem kialakult, azt rögzíti, hogy a helyi hatóságok részt vehetnek ilyen stratégiák készítésében. Ezek után nem meglepő, hogy csak néhány önkormányzat akad, amely vállalkozik erre a bonyolult, ám jövője szempontjából meghatározó feladatnak az elvégzésére.

A helyi fenntarthatóság témakörében gondolkodás az emberiség részéről a természeti környezethez, a természeti erőforrásokhoz való hozzáállás minőségileg új viszonya. Úgy definiálhatjuk röviden, hogy az a település fenntartható, amelyben élni lehet. A kérdőíves vizsgálat ezen a téren hazánk esetében az önkormányzatoknál és a lakosnál is ismerethiányt és gyenge kezdeményezőkézséget igazolt.

A civil szférából sem érkezik megfelelő számú kezdeményezés, hiszen Magyarországon a demokratikus hagyományok nem erőteljesek, valamint a múltból örökölt gazdasági és társadalmi problémák következtében a környezeti kérdések is meglehetősen hátul szerepelnek a lakosság értékrendjében. Bár biztatónak tekinthető, hogy a stratégiák elkészítéséhez

2.3 A fenntarthatóság megvalósulásának akadályai

Szemléletbeli akadályok

- a fogyasztói társadalmak szemléletében az ember uralja a természetet, ezáltal az ember szembekerül az eltartó természettel, a természetbe való harmonikus beilleszkedés nem valósul meg;
- a jólét elérésének eszközeként a gazdasági növekedés kap elsőbbséget, ez válik a társadalom céljává;
- a környezet és maga a társadalom is eszközévé válik a gazdasági növekedés kiszolgálásának;

---

⁵ 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

- a világot szektorokra, ismerethalmazokra bontó szemlélet és oktatás nem alkalmas a környezet és fejlődés összefüggő ügyeinek integrált kezelésére;
- az emberek legtöbbje a fenntartható fejlődést azonosítja a környezetvédelemmel.

Az emberek tudatában és viselkedésében rejlő akadályok

- a társadalmi jólétet a gazdasági növekedéssel azonosító megközelítés népszerű, mert az emberek legtöbbje a világot anyagi javakban méri;
- a birtoklás vágya, a másokkal való megosztás készségének hiánya csak nehezen leküzdhető emberi tulajdonság;
- sokan úgy vélik, hogy a világ problémái megoldhatók a tudományos-technikai haladás által, holott a fennálló problémák legtöbbje erkölcsi, etikai gyökerekkel rendelkezik;
- a döntéshozók legtöbbje nincs tudatában annak az egyszerű összefüggésnek, hogy a gazdasági növekedés a természet eltartó-képességének a függvénye;
- az egyes emberek, az egyes társadalmak és a környezet között fennálló jelenlegi viszonyrendszer nem alkalmas az egymással és a természettel való harmonikus együttélés megvalósítására

Intézményes akadályok

- a valóságot szétszabdáló, tantárgy és tudományág alapú iskolai oktatás alkalmatlan a világot teljességében, összefüggéseiben látó generációk felnevelésére;
- a környezet és fejlődés ügyének összefüggő kérdésköre nem kezelhető szektorokra elkülönülő intézményrendszerekkel, ahol az átjárhatóság és kommunikáció nem biztosított;
- a jogi és közgazdasági szabályozó rendszerek is a szektorszemléletet követik, ezért az elkülönülő szabályok és szabályozók alkalmatlanok az összefüggő ügyek komplex szabályozására;
- az integráltság hiányának következtében a különböző intézkedések keresztezik egymást, s leggyakrabban a problémák átterhelését, más formában való megjelenését okozzák;
- nem alakultak ki azok a mérési, értékelési és nyomon-követési módszerek, amelyek a társadalmi jólétet képesek lennének számunkra jelezni. A GDP és más mérési eszközök alkalmatlanok a fenntarthatóság kimutatására;
- a politikai intézményrendszer nem alkalmas a hosszú távú érdekek, a jövő generációk érdekeinek képviselésére, mert a politikai népszerűség a rövid távú sikereket igényli;
- nincsenek olyan szabályok, amelyek képesek lennének megakadályozni a multinacionális tőkeérdekek határtalan terjeszkedését a természeti és humán erőforrások gyarmatosításában, a politika ezen érdekeket támogatja a közérdekkel szemben.

Ismereti hiányok

- az emberek legtöbbje nincs birtokában azoknak az alapvető ökológiai és társadalmi ismereteknek, amelyek szükségesek lennének a fenntarthatóság megértéséhez. Ezeket a mai iskolai oktatás nélkülözi, a kommunikáció nem közli, vagy elhallgatja;
- nem ismerjük a fenntartható erőforrás-gazdálkodás módjait, és nem ismerjük a fenntartható termelési és fogyasztási mintázatokat;
- a tudomány a mai napig adós maradt a világ dolgainak holisztikus megközelítésével és közérthető megláttatásával.

A közgazdasági megközelítésben rejlő akadályok

- a közgazdasági rendszer nem képes kezelni a negatív környezeti externális hatásokat, következésképpen azokat a társadalom fizeti meg;
- a közgazdasági rendszer nem ismeri el a természeti erőforrások materiális, sem pedig immateriális értékét;
- mivel a gazdasági folyamatok nem juttatnak elegendő forrásokat a természeti erőforrások és a környezet minőségének megőrzésére és fejlesztésére, ezért a környezeti problémák bővített módon termelődnek újra.

Elengedhetetlen változások a fenntarthatóság érdekében

- az oktatásban, a politikai és közgondolkodásban fel kell ismerni azt az alapvető ténytet, hogy az ember a természet része, múltja, jelene és jövője szempontjából meghatározó a környezet minősége, az erőforrások bősége, s mindezek megőrzésének érdekében harmonikus illeszkedése környezetéhez;
- helyre kell állítani a társadalmi jólét elsőbbségét a gazdasági növekedéssel szemben;
- az emberi fejlődés célja a folytonos szociális jólét megvalósítása, amelyben a gazdaság eszköz, a környezet, pedig feltétel;
- társadalmunk formálásában lényegesen nagyobb figyelmet kell szentelnünk azoknak az erkölcsi, etikai normáknak, amelyek meghatározzák az egyes emberek, egyes társadalmak és környezetük között fennálló viszonyrendszert. Az új etika nem képzelhető el az egyes emberek értékrendjének megváltozása nélkül. Az egész társadalom feladata, hogy ezt az új rendtet felállítsa, és hogy az egyes emberek szintjéig nyúljon a megoldás érdekében;
- az erőforrásokhoz való igazságos hozzáférés lehetősége teremtheti meg a legtöbb ember boldogulását, alkotó szellemi vagy fizikai kibontakozását. A megosztás készségének kialakítása a személyes boldogság és biztonság, megelégedettség feltétele is;
- a különböző társadalmi csoportok megkülönböztetése az egyes társadalmakon belül sürgős feloldást igényel;
- a megoldás egyik módja, ha ezeket a társadalmi csoportokat nem rekesztjük ki a társadalom ügyeinek intézéséből, csak azért mert etnikailag másak, nők, öregek, fiatalok, vagy másként vélekednek;
- az iskolarendszer és oktatás gyökeres reformjára van szükség, az analitikus, tantárgyi szemléletet a holisztikus látásmódnak és az ennek megfelelő tantárgyi integrációnak kell felváltania;
- a szektorok felett átívelő intézményrendszert kell létrehozni, az integráltságot a jogi és közgazdasági szabályozórendszerben is meg kell testesíteni;
- ki kell alakítani, és széles körben alkalmazni kell a fejlődés nyomon követésére alkalmas fenntarthatósági mutatókat;
- a globálizációs, centralizációs törekvésekkel szemben elsőbbséget kell adni a helyi közösségek kibontakozásának, és biztosítani kell ezek önmeghatározási lehetőségét;
- a megfelelő környezet-minőség biztosítása érdekében olyan jogi szabályozórendszert kell létrehozni, amely tiltja, és hosszú távon felszámolja azokat a tevékenységeket, amelyek negatív externális hatása a környezet visszafordíthatatlan károsodásához vezet, illetve olyan gazdasági szabályozókat kell bevezetni, amelyek a természeti erőforrások értékének elismerésén alapulnak;
- a fogyasztói és termelői mintázatokat egy rendszerben kell kezelni, s messze nem elegendő csak a termelés technológiai oldalaira koncentrálni. A fogyasztói mintázatok átalakításának iránya az anyag- és energia-intenzív termékektől és szolgáltatásoktól,

az anyag- és energiaszegény termékeken és szolgáltatásokon keresztül a tudás és kultúra fogyasztásának irányába mutat;

- a helyi erőforrások hasznosítása kulcskérdés a fenntartható erőforrás-gazdálkodás szempontjából. A helyi gazdálkodás a közösség és környezete viszonyrendszerében valósul meg, szervesen illeszkedik a közösség életéhez, lehetővé teszi a szerves kultúra folyamatosságát, a közösség együttműködését, a helyi környezeti értékek megbecsülését;
- a környezeti rendszereket, azok átalakítása helyett, adottságaiknak megfelelően kell hasznosítani, oly módon, hogy az ne változtassa meg a környezet ökológiai jellemzőit.

2.4 Jogszabályi környezet és egyéb befolyásoló tényezők

Törvényi szabályozás

Ha fejletlen az ökológiai tudat, a természeti javak és az egészséges környezet megőrzésének a legmegfelelőbb módja a világos, pontos és alkalmazható jogszabályozás.

Nemzetközi szerződések és megállapodások

Annak köszönhetően, hogy a világban fejlődött az ökológiai tudat, s hazánkat is közelíteni akartuk a világhoz, sok nemzetközi szerződést és megállapodást ratifikáltunk, és néhány jelentős most vár becikkelyezésre. Miután hazánk megnyílt a régió és a világ felé, nem lesz elég a becikkelyezésük, be is kell építeni őket a jogrendbe. Jelenleg, amikor a lényeges ökológiai információkat továbbra is titokként őrzik, az egyik prioritás az egészséges környezetben való élet minden embernek alapvető joga, nem csak a fiataloknak.

Hazai jogszabályozás

A hazai jogszabályozás az egészséges környezet, s egyben az egészséges társadalom alapja. A bel- és külföldi jogszabályok összehangolása, a hazai környezetvédelmi és fejlesztési jogalkotás fejlesztése az egyik legfontosabb szegmenstuma az előrehaladásnak és annak, hogy hazánkat nem csak az Európai Unió, de az egész világ is elfogadja.

Felelősség és monitoring

A felelős személyek rendszerének, az ellenőrzésnek és a monitoringnak a bevezetése jobban motiválná az egyéneket is, hogy gondoljanak az egészséges környezetre. A monitoring szakértői teamek és a felügyelőségek szavatolhatják az egészséges környezet fennmaradását. A felelősség nem lehet kollektív, a következmények azonban az egész emberiségre nézve katasztrofálisak lehetnek.

Ökológiai oktatás

Az ökológiai tudatot attól a pillanattól kezdve kell alakítani, amikor a gyermek elkezd tanulmányozni maga körül a világot. Az egyén elveire és személyiségére a környezetének kell hatnia. Csak az egészséges és ökológiailag képzett környezet biztosíthatja a majdani nemzedékek egészséges fennmaradását.

Formális ökológiai oktatás

A gyermekek, és a fiatalok formális ökológiai oktatása az oktatási rendszerben folyik, mely még mindig merev és teoretikus, nincs benne tapasztalati tanulás. A természet, szépségei,

titkai és megőrzése nem lehet csak elmélet, életmóddá kell válnia, és minden fiatalnak vállalnia kell a felelősséget.

Általános és középiskolai oktatás

Az általános és középiskolákban jelenleg ökológiával a biológia keretein belül foglalkoznak, és általában nem fordítanak rá kellő figyelmet. A fiatalok általános oktatásának feltétlenül ki kell térnie az ökológiára is, és az elméleten kívül ki kell építenie a környezet megőrzésének és óvásának a tudatát is. A középiskoláknak elegendő olyan embert kellene képezniük, akik a főiskolai és egyetemi végzettségűekkel együtt reális támogatást nyújthatnának a környezet megőrzésének és fejlesztésének, illetve a fenntartható fejlődésnek.

Főiskolai és egyetemi oktatás

A főiskolai és egyetemi végzettségű, más országok kezdeti hibáit jól ismerő szakemberek képzése és multidiszciplináris teamekbe való kapcsolása, illetve a megfelelő felszereléshez és információkhoz való hozzájárása a tiszta és egészséges környezet, a fenntartható fejlődés alapja.

Nem formális ökológiai oktatás

Az ökológia tudatosulása és az ökológiai információkhoz való hozzáférés igénye szükségessé teszi a nem formális ökológiai oktatást. Ebben a szegmenumban az állami intézményeken és a médiumokon kívül fontos szerepet játszanak a polgárok egyesületei és a kiemelkedő egyéniségek, akik kezdeményezéseikkel eredményesebbé teszik a fenntartható társadalomfejlődést.

Energia

Az ember minden tevékenységéhez és alkotómunkájához energiát használ. Az energiaigények napról napra növekszenek, a hozzáférhető, olcsó és "tiszta" energia mennyiségei pedig napról napra csökkennek.

Szokványos energiaforrások

A szokványos energiaforrások racionális kihasználása, a hatékonyabb és tisztább kihasználásukat célzó rendszerekbe való befektetés csökkentené a kiaknázási módjuk vagy a használatuk során keletkező melléktermékek okozta káros környezeti hatást, amely az emberekre is károsan hat. A szokványos energiaforrások használatával járó maradékanyagok szabályos tárolása biztosítaná a fiataloknak az egészséges és szennyeztelen környezetet, a fosszilis üzemanyagok modern kiaknázási módja, pedig csökkentené számos élőlény, így az ember élőhelyének a degradálódását.

Alternatív energiák

Az alternatív energiaforrások megismerése és fejlesztése csökkentené a környezet megterheltségét. Az alternatív energiaforrások fokozottabb alkalmazása megőrizné a meg nem újuló természeti javakat a jövő nemzedékek számára is.

Fenntartható energiahasználat

A fenntartható energiahasználat magában foglalja az olyan populáció normális fejlődésének a lehetőségét, mely tervezi, racionálisan használja, és tiszteletben tartja energiaforrásait. Az

energiavesztés csökkentésébe való befektetés óvja a meg nem újuló forrásokat, melyek a jelenlegi és a majdani nemzedékek számára biztosítják a zavartalan fejlődést.

Természetvédelem

Az ember a természet elválaszthatatlan alkotórésze. A természetben való tartózkodás pozitívan hat az emberre, különösen a fiatalokra, amit a gyermekek és a fiatalok "természetiskolai" programjának többéves tapasztalata is bizonyít. Csak az egészséges és megőrzött természet tudja pihentetni és relaxálni az embert, ez pedig nélkülözhetetlen a normális fejlődéshez és munkához.

A talaj védelme

A termőtalaj a települések egyik legfontosabb és legértékesebb természeti java. Csak a talajhoz való megfelelő viszonyulás teheti lehetővé, hogy a majdani nemzedékek is élvezhessék a szántók gazdag és egészséges adományait. Egy adott település termőtalaját az engedély nélküli építkezés és a növényvédő szerek szabálytalan használata veszélyezteti legjobban.

A víz védelme

A víz az élet alapja, minden élőlény fő alkotóeleme. A víz vagy serkenti vagy korlátozza egy-egy közösség fejlődését – a családtól a társadalomig egyaránt. A racionális vízhasználat fokozza a víz hozzáférhetőségét és minőségét. Amit a környezetünkben eldobunk, előbb-utóbb a vízbe kerül. A víz állandó körforgásban van. A víznek a természetben való körforgása során a szennyező anyagok ismét az ember környezetébe kerülnek, és károsan hatnak, ez a hatás, pedig a legkifejezettebb a fejlődő fiatal szervezetre nézve.

A levegő védelme

A levegőben napról napra egyre több a szennyeződés. A sűrű szmog nagyon ártalmas az emberek egészségére. A levegőszennyezés csökkentése és a parkosítás lehet a harc eszköze és az ilyen szennyeződés szanálásának az eszköze is.

Biodiverzitás

Egy terület, régió vagy állam gazdagsága magában foglalja a biológiai sokféleséget is. Minél változatosabb egy-egy ökoszisztéma, annál jobban ellen tud állni a különféle külső hatásoknak. Nincs az az ár, amely pótolni tudná valamely specifikus faj eltűnését, mely az élelmezési lánc "kicsi", de megkerülhetetlen része.

Nemzeti parkok és kiemelt természetvédelmi területek

Azoknak a területeknek, amelyek hosszú évek munkájának és tanulmányozásának köszönhetően megkapták a nemzeti park és a kiemelt természetvédelmi terület státust, most az ilyen állapotban való fennmaradása veszélybe került. Minden egyes specifikus ökoszisztéma értéke felbecsülhetetlen. Ha az ökoszisztéma egyensúlya felborul, szinte lehetetlen visszaállítani. Mindannyiunk kötelessége, hogy a védett területeket óvjuk és védjük, és olyan lelkesedést vessünk be, mint amilyenrel saját jövőnket építjük. A modern fogyasztói társadalom fejlődésével a mindennapoktól való menekvés és a természettel való kontaktus egyetlen helye a kiemelt természetvédelmi terület és a nemzeti park, mely megragadja szépségével és nyugalomával az embert.

Felelősség és monitoring

Minden természeti tévedésért súlyos árat kell fizetni. A kiemelt természetvédelmi területekért, a nemzeti parkokért és a biodiverzitásért való felelősséget és az emberi viszonyulást pontosan meg kell határozni. A természet közös kincsünk, mindannyiunknak jogunk van védeni, és rámutatni a pusztításra. A természet pusztítóival szigorúan kell bánni, mert a legszörnyűbb genocídium az, amelyet a még meg sem születettekkel szemben követünk el.

Lokális agenda 21

Ha minden város, település, régió, terület kidolgozza és alkalmazza saját agendáját, akkor lesz világos jövőképe, mely a környezettel harmóniában van, és nem konfrontálódik. Ha a lokális agendák kidolgozásában jól képzett szakemberek vesznek részt, az szavatolja az alkalmazhatóságot és hatékonyságot. A lokális agenda 21 kidolgozásával a város, régió, terület világosan kimutatja, hogy törődik a környezettel, a jövővel és a fiatal nemzedékekkel.

Lokális ökológiai akcióterv (LÖAT)

A lokális agenda 21-től eltérően a lokális ökológiai akcióterv meghatározza a környezet pillanatnyi állapotát, továbbá az elfogadható állapot visszaállításának a módját és az érte való felelősséget. Ha a LÖAT kidolgozásába minden érdekelt bekapcsolódik, az biztosítja, hogy a LÖAT-ot széles körben elfogadják és alkalmazzák. A LÖAT kidolgozásával a város, település, régió, terület világosan kimutatja, hogy törődik a környezettel, a jövővel és a fiatal nemzedékekkel.

3. AZ LA21 STRATÉGIAI TÉNYEZŐI

Az LA21 terv és program kialakítását, működtetését biztosító stratégiai tényezők:

- zöldpolitika menedzsment;
- ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöldpolitika menedzsment;
- zöld gazdaság menedzsment;
- zöld ipar;
- vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) menedzsment;
- zöld önkormányzat menedzsment;
- intézményi erőforrás-gazdálkodás menedzsment.

3.1 A zöldpolitika

A **zöldpolitika** valamely politikai közösség mindazon politikai-gazdasáspolitikai elképzeléseinek és törvénykezési szándékainak, illetve konkrét gyakorlati intézkedéseinek összessége, amelyek egy adott időperióduson belül a globális környezeti problémák meghaladására irányulnak a helyi, a regionális, avagy a nemzetközi feltételek figyelembe vétele mellett. A zöldpolitika, mint a politikai hatalomgyakorlás önálló területének, alapfeladata azon eszköz-, szabályzó- és feltételrendszer felépítése, illetve működésének irányítása, amely lehetővé teszi a társadalom minél gyorsabb és zökkenőmentes áttérését a fenntartható fejlődés elveinek megfelelő gazdálkodási, életvezetési viszonyokra.

Ezt a kétlépcsős (egymásba „csúszó”) társadalmi programot nevezzük röviden:

- a zöld gazdaság megteremtése;
- a fekete gazdaság átállítása, zöld gazdaságba történő átvezetése.

A zöldpolitika ebben az értelemben meghaladja a környezetpolitika eddig hatályos tartalmi lehatárolását, mi több, jelentősen bővíti annak ható- és mozgásterét, mert:

- védelmi funkcióinak eddig hagyományosan horizontális irányultságát (természet- és környezetvédelem) vertikális irányokkal bővíti (klímavédelem és a természeti kincsek – köztük a fosszilis energiahordozók – gyorsuló kiaknázásának, hasznosításának visszafogása);
- a greenovációs (innovatív zöld) termékek, technológiai eljárások kifejlesztésével és ipari léptékű alkalmazásával, továbbá új piacszervezési módszerek bevezetésével a gazdasáspolitikai irányítás aktív eszközévé válik (hasonlóan az iparpolitikához, a közlekedés-, vagy a pénz- és valutapolitikához);
- a greenovációs termékek tömeges fogyasztásának – és ezzel párhuzamosan e szükségletek fedezésére irányuló ipari termelés – fokozásával nemcsak jelentős (pozitív) költségvetési hatások érhetők el, hanem a jövedelmek újraelosztásának olyan új módszerei, formái alakíthatók ki, amelyek mindeddig csak a szociális és/vagy az adópolitika keretein belül voltak elképzelhetőek.⁶

3.2 Ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöldpolitika

Az *ökopolitika* kifejezés, mint azt korábban már érintettük, az ökológia bázisára épülő önálló politikai irányzat saját **eszme- és fogalomrendszerrel**, amelyet társadalmi mozgalmak, politikai közösségek hirdetnek és képviselnek.

⁶ Olajos Péter – Konzervatív Zöldségek könyve

Ez a fogalomrendszer tartalmazza a környezetvédelmi politika elveit is, ám annál lényegesen nagyobb összefüggéseket fed le. Mint irányzat, napjainkra *önálló ideológiai platformmá*, egyfajta „izmussá” (ökológizmus) vált, amely hasonlóan a nagy ideológiai irányzatokhoz (szocializmus, liberalizmus, vagy konzervativizmus) egyre nagyobb „hatótávolsággal” rendelkezik.

Az ökopolitikához képest a *környezetvédelmi politika* sokkal szűkebb fogalom. Megvalósításáért általában és elsősorban az állam és annak intézményei (kormányzati adminisztráció) felelősek, követve a nemzetközi szerződésekben meghatározott, előírt feladatokat.

A mai értelemben vett környezetvédelmi politika lényegében az 1972-es stockholmi ENSZ világkonferencián indult el, és az 1992-es Riói Föld Csúcson teljesedett ki - itt vált lényegében globális politikává. Ott és akkor fogadták el azokat az elveket, melyek alapján az egyes országok kialakították azóta is hatályos – természetesen folyamatosan finomított, aktualizált – jogszabály rendszerüket.

A három fogalom közül a *zöldpolitika* a legkevésbé zárt fogalom. Mint elnevezés és megjelölés lényegében minden olyan tevékenységre használható, amelynek célja a fenntartható növekedés és a környezeti egyensúly elérése, az új társadalmi és gazdasági modell kialakítása. A zöldpolitika kifejezetten **tevékenység orientált**, és ezért a legnagyobb cselekvési mozgástérrel rendelkezik.

Mint a globális környezeti problémák megoldására irányuló politikai akarat megvalósításának gyakorlati kerete, igény szerint alakítható, és ezért a pártpolitikai stratégiák, kormányzati programok eszköztárát gazdagítja.

3.3. Zöld gazdaság

A fenntartható növekedés alapvető feltétele, hogy környezetünk érdekei a mainál jóval markánsabban jelenjenek meg a gazdaságszervezési rendszerekben, és a politikai döntéshozatal (*zöldpolitika*) folyamataiban. Ehhez azonban sokak szerint fordulatra, mi több, paradigmaváltásra lenne szükségünk.

Manapság egyre többet hallunk ezekről a fogalmakról, a mögöttes tartalmak azonban nem mindenki számára egyértelműek.

Nem keveseknek kifejezett érdeke is fűződik ahhoz, hogy e fogalmak ne is legyenek tisztán és világosan értelmezhetőek, hiszen addig is lehet a „zavarosban halászni”.

A fenntartható fejlődést zászlójára tűző önkormányzatokban azonban tisztán kell látniuk ebben a kérdésben, mert ennek hiányában ismételtelen olyan iparágakat, rendszereket támogatnának, amelyek a környezetre károsan ható termelői tevékenységet folytatnak, vagy olyan módszereket választanának, amelyek pazaroló módon kezelik a közjavakat.

A zöld gazdaság, mint a gazdaság egyik alrendszere, amely magába foglalja a zöldipart, a környezetvédelmi- és a természetvédelmi ipart.

Vannak részei, melyek az elmúlt évtizedekben jelentősen megerősödtek, izmossá, tőkeerőssé váltak, ilyenek elsősorban a környezet(védelm)i iparágak (hulladékkezelés, ivóvízvíz és szennyvízkezelés), mások éppen csak vegetálnak (új és megújuló energiák, épületek

energetikai korszerűsítése) és vannak részei, amelyek szinte nem is léteznek, ki se nőttek (zöld banki- és pénzügyi szolgáltatások, zöld innováció).

Miképpen a gazdaság többi része a zöld gazdaság alkotóelemei is egymásra épülve, egyfajta szinergiában tudnak igazán hatékonyan működni. Így tudnak a legtöbb hasznot és munkahelyet teremteni. Éppen ezért először is egy stratégiára volna szükség, egy olyan stratégiára, amely az egyes területeket külön kezeli, de az egész zöld gazdaságot, mint egy rendszert átfogja.

Ennek a stratégiának, egy olyan széles társadalmi, politikai, szakmai konszenzuson alapuló koncepciót, egyfajta *új zöld kiegyezést* kell megjelenítenie, amely a hazai zöldipar komplex, súlyponti fejlesztésén keresztül – mintegy annak bázisára épülve – munkahelyeket teremt, és képes az ország gazdasági, pénzügyi teljesítőképességének stabilizálására.

A tervnek egy hosszú távú stratégia mentén egészséges növekedési pályára kell állítania a zöldipar vezérelte gazdaságot, miközben egységes szerkezetben kezeli a megújuláshoz szükséges közösségi (uniós), állami költségvetési és szabadpiaci fejlesztési, beruházási forrásokat.

Az új zöldiparágak megerősödése zöld munkahelyek millióit teremtheti meg. Nemcsak a megújuló energia, hanem az energiahatékonyság, az energiatakarékosság területén is, mint például a lakásszigetelés, fűtés- és hűtéstechnika, építőipar, nem is szólva a mezőgazdaság, a szolgáltató ipar és a kereskedelem széles lehetőségeiről.⁷

3.4 Zöld ipar

A *zöldipar* általános jellemzője, hogy összességében nemcsak az emberi tevékenység okozta globális környezeti problémák (környezetszennyezés, éghajlatváltozás, sivatagosodás, természeti erőforrások kimerülése) megoldásához szükséges termék és technológia igényeket elégíti ki, vagy e technológiai bázisra alapozott szolgáltatásokat látja el, hanem a gyártási kapacitások felépítésével, és folyamatos bővítésével ellátja a belső háttérpári, energetikai szükségletek kielégítését is.

A zöldipar kialakulása a hagyományos ipari fejlődéssel ellentétes utat járt be:

- elsőként a különféle” mentesítő, válságkezelő” és környezetvédő szolgáltatások alakultak ki (ez a zöld megjelölés alapja);
- a következő fázisban kifejlesztésre kerültek az emissziómentes technológiák és a megújuló energiaforrásokra támaszkodó ipari, fogyasztói alkalmazások, továbbá megszerveződött a környezetvédő szolgáltatások ellátó (háttér) ipara;
- csak az utolsó fázisban, az elmúlt 4-5 évben indult el a fenntartható fejlődés társadalmi elfogadtatásához szükséges ipari – a nagyüzemi – termelési alapok kialakítása és felépítése.

A gyártási kapacitások kialakítása maga után vont, vagy éppen feltételezte a pénzügyi szolgáltatások egyre szorosabb bevonását a zöldiparba – bár még ennek a fejlődésnek a legelején tartunk –, s ezzel kezdetét vette a zöld gazdaság alapjainak szervezett, célirányos lerakása.

Nem véletlen tehát, ha a tőzsdei zsargonban a zöldipari (vagy az ide sorolható) vállalkozások az úgynevezett *green chip* elnevezést kapták, utalva az 1920-as években meghonosodott *blue*

---

⁷ Olajos Péter – Konzervatív zöldségek

chip kifejezésre, ami az Egyesült Államokban a stabil és tőkeerős (gyakran a fosszilis energiaiparban tevékenykedő) vállalkozásokat jelölte.

A környezetbarát megjelölés ugyanis egyáltalán nem jelenti azt, hogy az adott iparág, módszer vagy termék kifejezetten, és/vagy kizárólag környezetkímélő technológiát használna, avagy ne károsíthatná a természetet. Az csupán arra utal – igaz ez sem kevés –, hogy zöldebb (magyarán: *kevésbé szennyezőbb*), mint a többi hagyományos (fekete) technológia.

A zöldipar többféle meghatározása közül talán a legáltalánosabb, amely a szerkezeti felépítéséből indul ki. E meghatározás szerint a zöldipar három nagy ágazatból tevődik össze. Ezek a *környezettechnológiai alkalmazások* (víz-, és hulladékgazdálkodás, bioélelmiszer ipar, stb.) a *megújuló és alternatív energiák*, és a rájuk épülő alkalmazások (elektromos és hibrid jármű ipar³⁵, bio-üzemanyag ipar, szintetikusenergia ipar, hidrogén és üzemanyagcella ipar, stb.), valamint az *energiahatékonyság*³⁶ (takarékos izzók, szigetelőanyag ipar, okos-villamoshálózat ipar, stb.)⁸.

3.5 Vállalati társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility CSR)

A vállalkozások társadalmi felelőssége mindenkit érint. Különösen azért, mert a világban és hazánkban folyamatosan növekszik a környezetükre veszélyes (társadalmilag felelőtlen) szervezetek száma, annak ellenére, hogy több éve ismert a nemzetközileg meghirdetett fenntarthatóság, fenntartható fejlődés követelmény rendszere.

Ezt a problémát hivatott kezelni – az EU-ban többek között az eredetileg nagyvállalatokra kidolgozott – a társadalmi felelősségvállalási koncepció. A társadalmi felelősségvállalás olyan komplex, sokoldalú rendszer a szervezetek és a társadalom kapcsolódási pontjain, amely alapján a vállalatok a társadalmi és környezeti megfontolásokat üzleti folyamataikba és az érdekelt feleivel⁹ folytatott interakcióikba integrálják, önkéntes alapon.

Bizottság legutóbbi definiálása szerint a CSR sokkal tágabb fogalom, mely magába foglalja az, emberi jogokat, a környezetvédelmet, a munkavállalói jogokat, az egészségvédelmet, a korrupció ellenességet, és az üzleti etikát.

- Emberi jogokat
- Környezetvédelmet
- Munkavállalói jogokat
- Egészségvédelmet
- Korrupció-ellenességet

Magyarországon kormányhatározat ösztönzi a CSR-magatartást. Erről 2006. év tavaszán az – európai uniós irányelvekkel összhangban lévő – 1025/2006-os jogszabály.

A vállalkozások társadalmi felelőssége azért jelentős, mert annak a társadalomnak az alapértékeit tükrözi, amelyben élni szeretnénk. Az egyes vállalatok – legyen kicsi vagy nagy – szempontjából azért van jelentősége, mert azok az innovatív termékek és szolgáltatások, az új képességek és az érdekelt felek aktivizálása révén rövid és hosszú távon is képesek javítani gazdasági, környezeti és társadalmi teljesítményüket.

Ezért az alábbi legfontosabb területeken mérhető egy vállalat teljesítménye:

⁸ Olajos Péter – Konzervatív zöldségek

⁹ A legfontosabb érdekelt felek: az ügyfelek, a vevők, a dolgozók, a tulajdonosok, a kormányzat, a hatósági – felügyeleti szervek, az üzleti partnerek, a társadalmi – civil szervezetek, tudományos – kulturális szervezetek, nemzeti, nemzetközi szervezetek

1. egészségvédelem;
2. emberi jogok;
3. munkahelyi körülmények;
4. környezetvédelem;
5. társadalmi hatás;
6. gazdasági teljesítmény;
7. termék-, szolgáltatásfelelősség

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a CSR tevékenység jól mutat a potenciális ügyfelek, fogyasztók, befektetők, pénzügyi elemzők, üzleti partnerek szemében, jól hat az éves jelentésekben, a hírekben, sőt a törvényhozás előtt, a bíróságon is. A jelentések szerint az alkalmazottak, a fogyasztók, a részvényesek is jobban érzik magukat tőle.

A vállalati társadalmi felelősséggel kapcsolatos gyakorlatok nem általános receptek, és nem várható, hogy önmagukban meghozzák a kívánt eredményeket. Nem helyettesítik a közpolitikát, de megfelelő menedzseléssel – ezt a menedzseri szerepet betöltheti egy önkormányzat, vagy az általa létrehozott szervezet is - hozzájárulhatnak egy sor közpolitikai célkitűzés megvalósításához, például az alábbiakhoz:

- integráltabb munkaerőpiacok és magasabb szintű társadalmi integráció, mivel a vállalatok aktívan törekszenek hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tagjainak foglalkoztatására;
- a képességfejlesztésbe, az élethosszig tartó tanulásba és a foglalkoztathatóságba történő befektetés, amelyek szükségesek a globális tudásalapú gazdaságban való versenyképesség megőrzéséhez, valamint az európai munkaképes korú lakosság öregedésének kezeléséhez;
- közegészségügyi fejlesztések, amelyek a vállalatok önkéntes kezdeményezései alapján szülehetnek meg olyan területeken, mint az élelmiszerek és nem mérgező vegyszerek marketingje és címkézése;
- javuló innovációs hatékonyság, különösen a társadalmi problémákat érintő innovációk területén azáltal, hogy intenzívebbé válik az interakció a külső érdekelttekkel és hogy az innovációnak jobban kedvező munkakörnyezetek jönnek létre;
- a természeti erőforrások ésszerűbb felhasználása és kisebb környezetszennyezés,
- főként az ökológiai innovációkba történő beruházásoknak és annak köszönhetően,
- hogy önkéntes környezetvédelmi vezetési rendszereket és címkézést fogadnak el;
- a vállalatok és vállalkozók pozitívabb társadalmi megítélése, amely hozzájárulhat a
- vállalkozásokkal kapcsolatos kedvezőbb vélemények elterjedéséhez;
- az emberi jogok, a környezetvédelem és az alapvető foglalkoztatási normák nagyobb
- tisztelete, különösen a fejlődő országokban;
- a szegénység mérséklése és továbblépés a millenniumi fejlesztési célok felé.

A megfelelő CSR kialakításához, működtetéséhez az alábbiakra is szükség van:

- további ismeretterjesztési és kompetenciafejlesztő tevékenységek kialakítása, kifejlesztése;
- tovább kell javítani a vállalati társadalmi felelősség európai vállalkozások körében történő elterjedését, alkalmazását és a vállalati stratégiába való beépítését;
- növelni kell a munkavállalók, képviselőik és szakszervezeteik szerepét a vállalati társadalmi felelősséggel kapcsolatos gyakorlatok kidolgozásában és végrehajtásában;

- erősíteni kell a közvetett érdekelt felek, többek között a nem kormányzati intézmények, a fogyasztók, valamint a befektetők szerepét a felelős vállalati magatartás ösztönzésében és előnyökhöz juttatásában;
- a hatóságoknak a közigazgatás minden szintjén tovább kell javítaniuk a fenntartható fejlődés, a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés támogatására szolgáló szakpolitikák összehangolását;
- különösen a nagyvállalatoknak kell arra törekedniük, hogy a közönség számára könnyen hozzáférhetővé tegyék a vállalati társadalmi felelősséggel kapcsolatos stratégiákat, kezdeményezéseket, ezek eredményét, valamint a legjobb gyakorlatokat

3.6 Zöld önkormányzat

A „zöld” önkormányzat kiemelt jelentőséggel bír a fenntartható fejlődés megvalósításában, folyamatos továbbfejlesztésében. Ennek érdekében néhány fontos intézkedést meg kell hozni, azokat meg kell valósítani.

Elsőként talán a jelenlegi túlzott mértékben vertikális környezetvédelmi- és a zöldpolitikát rugalmassá, hatékonyá és célszerűvé kell tenni. Meg kell szüntetni a párhuzamosságokat, a felesleges engedélyezési eljárásokat, melyeknek legfőbb célja az adott intézmény eltartása, mivel költségvetési támogatást az államtól nem kapnak (elegendőt). Ehhez új stílusú vezetési, irányítási módszerek célszerű kialakítani.

Ennek részeként elengedhetetlenül fontos a természeti erőforrásokkal kapcsolatos tulajdon és használati jogok egyértelmű meghatározása, egyéni, vállalati és társadalmi szinten egyaránt. A tulajdon védelmének hatékony megszervezése, a felelősségi szabályok érvényre juttatása, a környezet használatának beárazását, piacosítását garantáló eszközrendszer kialakítása és használata, a szennyező tevékenység műszaki-technikai korlátainak folyamatos aktualizálása, az állami beavatkozás megalapozását garantáló információs bázis kialakítása és használata, valamint az állami beavatkozások társadalmi haszon és költségelemzéseinek elvégzése és a szükséges monitoring biztosítása.

Annak érdekében, hogy teljesíthessük a társadalmi elvárásokat, azaz növelhessük az életszínvonalat, miközben minimalizáljuk a környezeti stresszt és maximalizáljuk a biodiverzitást, egy az eddigiektől eltérő stratégiára van szükségünk.

Ez az új stratégia a tudományos kutatásokra, és alkalmazásokra koncentrálni és olyan viszonyokat alakít ki, amely érdekeltté teszi a vállalatokat, hogy mielőbb zöld technológiára váltsanak.

Fontos, hogy a tudományos adatok és tények képezzék a közpolitika fejlődésének az alapját, ne pedig a félelmek, rémhírek, a különböző helyekről érkező nyomások. Fejleszteni kell egy átlátható és mindenki számára hozzáférhető adatbázist ahol minden a zöldpolitika területén képződő fontos és releváns adatot fel kell tüntetni és közzé kell tenni.

Ezzel párhuzamosan bátorítani kell a tudományos ellenvéleményeket és elemzéseket annak érdekében, hogy pontosabban látható legyen az ökológiai és környezeti rendszerek komplexitása és ezek egymásra hatása.

Végül **rendet kell tartani!** Nem kell ontani a környezetvédelmi és zöld jogszabályokat, éppen elég a jelenlegieket betartatni. Minden szereplőnek tudnia kell, ha vét a szabályok ellen, biztosan és gyorsan elnyeri büntetését. Jelenleg a legkevésbé sincs így. Túl sok a kibúvó, túl zavaros az ítélkezési gyakorlat. Ugyanaz vonatkozzon kicsire és nagyra egyaránt! A cégméret, nem ad felmentést, inkább kötelez.

Mára az önkormányzatok jelentős része kettős szorításba került. Növekvő munkanélküliek, növekvő energiaszegénység. A kérdés számukra az, hogy lehet-e munkát és olcsóbb energiát adni az embereknek? A válasz lehet, de ehhez az önkormányzatoknak el kell indítaniuk a saját helyi adottságokhoz szabott zöld New Deal-jüket, saját zöldipar fejlesztési programjukat. Van néhány önkormányzat Magyarországon is, amely ennek egyes részeit már elkezdte megvalósítani, például megújuló energiából látja el közüzemei, iskolái, városi uszodái fűtését, sőt a város központi fűtési rendszerére is rátermelnek.

Néhány önkormányzat már megvalósította vagy közel áll ahhoz, hogy a földgázkazánok mellett olyan pellet, szalma vagy egyéb lágý-, és fás szárú tüzelésre alkalmas biomassza kazánokat is üzembe állítson, amelyhez az alapanyagot a város körüli erdőkből, szántókról, a városban keletkező hasznosítható hulladékból állítják elő.

Megint mások a lassan, de sokasodó biogáz üzemek által (állattelepekről és a városi szennyvízből) előállított energiával váltják ki, illetve tervezik kiváltani energia igényeik egy részét.

Sok helyen látunk ma már szélerőműveket városok körül, nem is beszélve a vízi- vagy az atomerőmű melletti városokról. Nincs olyan település a Földön, ahol valamilyen megújuló vagy alternatív energia előállítására ne kínálkozna lehetőség.

Ez azonban a teendők csupán egy része. A zöld szempontból jól működő önkormányzatok tudatosan igyekeznek a lakosságot *energia-hatékonnyá* tenni. Igyekeznek a városban található elektromos- és gázfogyasztó berendezéseket a lehető legtakarékosabbra, leghatékonyabbra cseréltetni., kezdve a közvilágítás korszerűsítésétől a lakásokban található berendezések cseréjéig.

De a városvezetők lehetőségei és teendői azonban nem merülnek ki az energiahatékonysági programoknál. Egy zöld városvezetés például már az új épületek építésének engedélyezésénél is hatással van a város energetikai rendszerére. Németországban több helyen már csak *passzív irodaházakat és lakásokat* engednek építeni. Kaliforniában minden újonnan épülő ház kötelező tartozéka a tetőn elhelyezendő napelem.¹⁰

3.7 Intézmény erőforrás-gazdálkodás menedzsment

Az intézményekben olyan szervezett energiahatékonysági rendszer kialakítására van szükség, amely lehetővé teszi az átfogó és céltudatos energiagazdálkodás megalapozását.

Ez a rendszer a Létesítmény-gazdálkodás (Facility Management) gyakorlatára épülve támogatást nyújt az Intézmény tevékenységi folyamatainak menedzseléséhez, mégpedig az azt megalapozó erőforrások – műszaki feltételek fenntartása és karbantartása, energiagazdálkodás, belső eljárásrend szervezése és koordinálása, belső finanszírozási tartalékok – felmérése, azonosítása és kezelése nyomán.

Összességében egy olyan *Intézmény Erőforrás-gazdálkodás Menedzsmentről* van szó, amely a gyakorlati szervező tevékenységen túlmenően folyamatosan kielégíti az Intézmény erőforrás, mindenekelőtt energiagazdálkodás auditálási igényeit is. A rendszer magában foglalja:

- az adott egészségügyi intézmény energiagazdálkodási rendszerének műszaki, szervezési megfelelés vizsgálatát;
- az intézmény energiaellátás biztonsági rendszerének állapot felmérését;
- a tartalék kapacitások megfelelés értékelését, rendelkezésre állását;
- a komplex energia-, energiagazdálkodási rendszer azonosításának folyamatait;

---

¹⁰ Olajos Péter – konzervatív zöldség

- az energiagazdálkodás szabályozási környezetének, az intézmény vezetési irányítási rendszerében elfoglalt helyének azonosítását;
- az energiafogyasztó rendszerek azonosítását;
- a működő, megvalósult állapot szöveges és számszaki felmérését;
- az energiafelhasználás meghatározását a 7/2006. (V.24.) TNM rendelet szerint;
- a követelmények meghatározását a 7/2006. (V.24.) TNM rendelet szerint;
- az energetikai osztályba sorolást a 176/2008. (VI. 30.) Korm. Rendelet szerint;
- az energiagazdálkodás hatékonyságát növelő, energia-megtakarítást elősegítő javaslatok készítését a 176/2008. (VI. 30.) Korm. Rendelet szerint;
- az Energetikai Tanúsítvány (Energiatanúsítvány) kiállítását.

A gyakorlati munka végrehajtása érdekében az IEM önálló cselekvési tervvel is rendelkezik, amelyet igény esetén rendelkezésre bocsátunk. Az IEM szerteágazó feladatai, továbbá a Cselekvési Tervben foglaltak megvalósítása, adott esetben megkívánja egy önálló, konzorciális formában működő IEM kialakítását. Az *IEM Konzorcium* célja

- az intézmények erőforrás menedzsmentjének fejlesztése;
- az intézmények komplex erőforrás-gazdálkodásának felmérése, értékelése, rendszerfejlesztési javaslatok kialakítása;
- az intézmények energiahatékonyságának növelése, kiemelten az energiaköltségek csökkentése;
- az intézményekben energia-hatékonyságnövelési céllal alkalmazható innovációs eszközök, eljárások feltárása és piaci bevezetése.

A minta értékű modellezésre olyan intézményt kell, érdemes kijelölni, amelyben az intézményi erőforrás-gazdálkodás fejlesztéséhez szükséges adottságok és lehetőségek rendelkezésre állnak.

Az esetleges mintaprojekt kialakításának és megszervezésének célja, hogy az adott intézményben felállításra kerüljön az IEM rendszer, általa feltárjuk az energiatakarékosági potenciált – tehát a megtakarítható energiamennyiséget, miképpen a működési és működtetési tartalékokat –, majd ez alapján definiáljuk a megtakarításokból származó pótlólagos belső erőforrások nagyságát.

Ebben az értelemben az IEM rendszer működtetése nemcsak kíséri és kiegészíti a tervszerű energiagazdálkodás megvalósítását, hanem sok helyütt – éppen a hiányzó költségvetési finanszírozási alternatíva miatt – megelőzi és megalapozza az energiaracionalizálási projektek kialakítását.

4. SZERENCNS VÁROS RÖVID BEMUTATÁSA

Történeti áttekintés, térségi helyzet:

Szerencs város, a "Hegyalja kapuja" az Észak-Magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, változatos földrajzi tájak találkozásánál, a Nagyalföld és a Zempléni-hegység – előterében fekszik. Keleten a Szerencs-patak és a Zempléni-hegység peremlépcsős hegyszegélye, délen a Taktaköz jelenti a természetes határát.

Szerencs történetére írásos emlékek alapján a 12.sz.-ig visszamenőleg lehet következtetni, egyéb pl. régészeti leletek alapján azonban igazolható, hogy a honfoglalás óta folyamatosan lakott település. Fejlődését meghatározta, hogy itt haladt át az Alföldet a Felvidékkel összekötő kereskedelmi utak. Ez a települést a XVI-XVIII. századra jelentős kereskedelmi, védelmi, később gazdasági központtá emelte. 1859.-ben befejeződött a Budapest-Sátoraljaújhely vasúti fővonal építése. A település fejlődésének következő jelentős eleme volt, hogy 1889-ben felépül a kontinens akkor egyik legnagyobb cukorgyára, ami addig soha nem látott fejlődést eredményez a településen: Szerencs lakossága az 1869.-es 1819 főről 1910. évre 6100 főre emelkedik, azaz alig egy emberöltő alatt megháromszorozódik. A gyár építése, és ezt követően a lakosság létszámának növekedése a település képét jelentősen átformálta. A gyári munkások részére új lakások – többnyire kolóniaszerű – lakótelepek épültek, gyakorlatilag új településrészek nőttek ki a földből. A város életének utóbbi 100 évében a lakosság száma elérte a 10 000 főt. A gyári építkezéseket követően a település belterülete elsősorban újabb lakóterületekkel növekedett, a 20. század derekán keleti és nyugati irányban – Bekeccsel összeépülve – terjeszkedett, majd az Árpád-hegy lábánál – szántó területek belterületbe vonásával – a terjeszkedés megindult észak felé is. Jelenleg is ez a fő irány, amely néhány éven belül Ond településrészsel történő összeépülést eredményezi majd.

A város közigazgatási területe a 10.000 fős lakosságához viszonyítva nem túl nagy, 36,69 km², melynek 25%-a belterület, 75%-a külterület. A hasonló lélekszámú településekhez viszonyítva Szerencsen magas a népsűrűség, 272 fő/km²

Szerencs közúti és vasúti közlekedési csomópont. Miskolctól 35, Nyíregyházától 53, Szlovákiától 50, Ukrajnától 113 km-re fekszik. Az M3-as autópálya, majd az M30-as út kiépítésével a 200 km-re lévő Budapest is lényegesen könnyebben megközelíthető.

A város mintegy hetvenezer lakosú természetes vonzáskörzettel rendelkezik, egyben a 18 településből álló 48.000 lakosú **Szerencsi Kistérség közigazgatási központja**.

Helyi Településrendezési eszközök, jogszabályi környezet

A település környezetminőségét befolyásoló intézkedések alapja - az országos hatókörű szabályozás mellett - a helyi rendeletekben, szabályozási- és rendezési tervekben foglalt követelmények. A jelen környezeti állapot értékeléséhez szükséges ismerni az előző időszak helyi szintű szabályait. Az új és hatályos szabályozási előírásokat az 1/b. táblázat foglalja össze. Az 1/c. táblázat pedig az eddig kiadott környezetvédelmi vonatkozású helyi szintű rendeleteket tartalmazza időrendi sorrendben.

Érvényben lévő szabályozási tervek

<u>Helyi építési szabályzat</u>	
4/2010. (III.29.) számú ÖNKORMÁNYZATI RENDELET	Szerencs Város Önkormányzata Képviselő-testületének 4/2010. (III.29.) számú rendelete Szerencs Város helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről szóló 27/2003.(XII.23.) számú rendelet módosításáról és egységes szerkezetbe foglalásáról

Önkormányzati rendeletek, testületi döntések

Annak érdekében, hogy átfogó képet kaphassunk az Önkormányzat környezetvédelmi tevékenységéről, összefoglaló jelleggel bemutatjuk a vizsgált időszak alatt született környezetvédelmi szempontból fontosnak tekinthető önkormányzati rendeleteket.

Érvényben lévő, és a vizsgált időszak alatt született jelentősebb helyi környezetvédelmi rendeletek

Szerencs Város Onkormányzatának helyi rendeletei	
5/1997. (II.25) sz. Rendelet	A zaj - és rezgésvédelmi helyi szabályairól
45/2001. (XII.22.) sz. Rendelet	A települési szilárd hulladék kezelésével összefüggő közszolgáltatási tevékenységről
14/2001. (V. 24.) sz. Rendelet	A köztisztasági tevékenységről és a közterületek rendjéről. EGYSÉGES SZERKEZETBEN a 32/2001. (IX. 27.), a 7/2002. (III. 28.), a 11/2004. (III. 30.), 21/2006. (VI. 28.), a 15/2007. (VIII. 23), a 15/2009. (IV. 23.), valamint a 23/2011. (IX. 22.) ök. rendeletekkel
25/2002. (XII. 17.) sz. Rendelet	A települési szilárd hulladék kezelésével összefüggő közszolgáltatási tevékenységről
6/2004. (111.30) sz. Rendelet	A települési folyékony hulladékokkal kapcsolatos kötelező helyi közszolgáltatásról.
30/2004. (VII. 1.) sz. Rendelet	A helyi vízgazdálkodási hatósági jogkörbe tartozó szennyvízelhelyezéshez kapcsolódó talajterhelési díjjal kapcsolatos adatszolgáltatási és eljárási szabályokról EGYSEGES SZERKEZETBEN
17/2005. (XI.29.) sz. Rendelet	A Helyi Hulladékgazdálkodási Tervének kihirdetéséről
22/2006. (VI. 28.) sz. Rendelet	A szelektív hulladékgyűjtő udvar rendjéről, fenntartásáról és üzemeltetéséről
24/2007. (XII. 13.)	Helyi Hulladékgazdálkodási Terv felülvizsgálatáról és módosításáról
24/2009. (XII.10.) sz. Rendelet	Az állattartásról

A Város egészére vonatkozó SWOT analízis

Erősségek	Gyengeségek
Vonzó természeti környezet	Kedvezőtlen demográfiai adatok
Kedvező földrajzi elhelyezkedés (Szerencs a Zemplén kapuja)	A kistérség egyes részeiben növekvő mértékű elszegényedés
Megőrzött kulturális értékek;	Fiatalkorú szakképzett munkaerő elvándorlása
Gazdag építészeti örökség	Fokozódó szociális nehézségek
Fejlett intézményi háttér, közszolgáltatások	Rossz jövedelmi viszonyok
Fejlődőképes vállalkozások	A kistérségben magas munkanélküliségi ráta
Új befektetők fogadásukra alkalmas terület rendelkezésre állása;	Önkormányzatok alulfinanszírozottsága
Jellemző a lokálpatriotizmus	Komplex idegenforgalmi szolgáltatások, szálláshelyek hiánya
Jó vasúti közlekedés	Erős szezonális jelleg az idegenforgalomban
	A városközpontban elavuló infrastruktúra
	Cukorgyár bezárása
	A 37.sz. fkl. út túlterheltsége

Lehetőségek	Veszélyek
Turisztikai kereslet várható élénkülése	Az önkormányzatok pénzügyi lehetőségeinek további szűkülése.
Tágabb térségi együttműködés, az azt szervező erő jelenléte	A támogatásokhoz szükséges önerő előteremtésének nehézsége
Lehetőségek	Veszélyek
Uniós, hazai és egyéb finanszírozási alapokból elnyerhető támogatások	Egyes szakmák területén fellépő szakemberhiány, a képzés, szakképzés nem tudja időben követni az igényeket
Az idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztése a természeti és kulturális értékek megőrzése mellett	Szakképzetlen munkanélküli lakosság arányának növekedése a kistérségben.
A turizmusra épülő szolgáltatások színvonalának növelése és a kínálat szélesítése	Szociális feszültségek fokozódása a kistérség több településén
Beszállítói hálózatok kiépítésének támogatása a helyi termelők között	Az elvándorlás felerősödése a fiatalok, valamint a szakképzett és diplomás munkavállalók körében
Helyi KKV-k és civil szervezetek megerősítésének elősegítése társadalmi gazdasági szempontból vonzó települési környezet kialakításával	Romló jövedelmi viszonyok
A piaci igényekhez igazodó képzés, oktatás megvalósulása	Korábbi befektetők kivonulása, a termelés áthelyezése más térségekbe
A kedvező földrajzi elhelyezkedés révén a tranzitforgalomból, a kistérségi központi szerepből profitálhat a város	Bizonytalan gazdasági, társadalmi környezet, nem kiszámítható a szabályozások változása.
Új befektetők betelepülésének elősegítése	A makrogazdasági mutatók romlása, illetve nem kielégítő mértékű javulása.
A kistérségen, és ezen túl a természetes vonzáskörzetben betöltött központi szerepből adódó fejlesztési lehetőségek	Az ökológiai szempontok és a fejlesztési törekvések közötti összhang megteremtését lehetővé tevő térségi szabályozás hiánya, illetve egyes területek eltérő adottságait figyelmen kívül hagyó szabályozás.

5. A VÁROS KÖRNYEZETI ELEMEINEK ÁLLAPOTA

5.1 Védelem

Általános jellemző

Napjainkban egyre hangsúlyosabban vetődik fel a természeti adottságok humán értékei használatának igénye, a természetes élőhelyek, tájképi értékek védelmének szükségessége, természet-közeli állapotuk hosszú távú fenntartásának követelménye.

Egyszerre kell a hasznosítás és a megőrzés – egyszóval a környezetgazdálkodás – szempontjait úgy ütköztetni, összehangolni, hogy a természeti adottságok és értékek, mint a közösség tulajdona, hosszú távon megmaradhasson, megújulhasson és szolgálhassa utódaink örömét és érdekeit.

A fenntartható fejlődés elvét kell szem előtt tartani, tehát a jelenben meglévő erőforrásokat oly módon kell hasznosítani, hogy a jövő generáció számára is biztosított legyen az ezzel való gazdálkodás lehetősége.

5.2 Felszín és a felszín alatti vizek védelme

Általános jellemzők

Természeti erőforrásaink közül a víz a biológiai létfeltételek biztosítása, a társadalom mindennapi élete és a gazdaság működése szempontjából egyaránt nélkülözhetetlen. Hazánkban a vízellátással kapcsolatosan évtizedekig nem merültek fel sem mennyiségi, sem pedig minőségi gondok, hiszen a szükséges mennyiség megfelelő minőségben rendelkezésre áll. A hazai szennyvíztisztítás fejlesztése viszont messze elmaradt a szükségéstől, emiatt felgyorsult vízkészleteink elszennyeződésének folyamata, amely korlátozza, majd egyre drágábbá teszi az újrahasznosítást, illetve jelentősen rontja a víz minőségét.

Felszíni vizek

A három nagy vízfelhasználó csoport (ipar, mezőgazdaság, kommunális vízfelhasználók) közül az ipar vízfogyasztása a legnagyobb (az összes fogyasztás 79%-a), ezen belül a villamosenergia-ipar, a kohászat és a vegyipar a legnagyobb fogyasztó. Az 1950-es évektől viszont leggyorsabban a kommunális vízhasználat bővült a közüzemi vízellátás fejlődése következtében, és aránya az 1990-es évek elejére elérte az összes vízfogyasztás 11,5%-át.

Az országban keletkezett szennyvizek 70%-át a Duna, 28%-át a Tisza, 2%-át a Dráva vize fogadja be vízgyűjtőjükön keresztül. Figyelemre méltó, hogy a hazánkban kibocsátott szennyvizek 1/3-a budapesti eredetű.

A nagy anyagi ráfordításokkal létrehozott hazai szennyvíztisztító kapacitások azonban nem elégségesek. A tisztítást igénylő szennyvizek 27%-a kellően, 63%-a csak részlegesen megtisztítva, 10%-a pedig tisztítatlanul kerül a befogadóba. Különösen a biológiai és kémiai tisztítási fokozatok kiépítettsége hiányos.

A nem csatornázott részeken a közcsonnázás megvalósításáig a szennyvízelvezető hálózatba nem csatlakozó ingatlanok esetén a keletkezett folyékony hulladék gyűjtéséről, kezeléséről és rendszeres elszállításáról a külön jogszabályban meghatározott műszaki és közegészségügyi elő-írások alapján a tulajdonos köteles gondoskodni.

Amennyiben még nem történt meg a felszíni vízrendezés, csapadékvíz elvezetés természeti adottságok pontos feltárását, azonosítást igényelnek.

Szintén pontosan fel kell tártani, és azonosítani kell a város vízszennyezési forrásait is, az elemzett, értékelt eredmények alapján kezelési, javítási terveket, programokat szükséges készíteni.

A földtani közeg és a felszín alatti vizek szennyeződés-érzékenysége, védelme szükségessége teszi, hogy a Településszerkezeti terv elhatározásaival összhangban az újonnan beépítésre kerülő területek, továbbá mindennemű tevékenység folytatása csak a talaj és a felszíni vizek szennyezését kizáró módon történhet.

Új beépítésre szánt területek megvalósításának feltétele a közcsatorna-hálózatra való rákötés. Már jellemzően beépült (beépítésre szán) területen új létesítmények, épületek elhelyezése is abban az esetben engedélyezhető, ha a szennyvizek közcsatornába való vezetése biztosítható, a szennyvizek szikkasztása a felszíni szennyeződéssel szembeni érzékenység miatt még átmenetileg sem engedélyezhető.

5.3 A talaj és termőföld védelme

Általános jellemzők

Talajainkra jelentős veszélyforrás a szennyvizek és szennyvíziszapok – különösen ezek nehézfém tartalmának – talaj- és vízszennyező hatása.

A biztonsági és technológiai előírások mellőzése vagy hiányos betartása is jelentős károkat okoz. (Pl. a hazánkban évtizedekig állomásozó szovjet katonai alakulatok elhelyezési körleteiben a talajba helyezett üzemanyagtartályok meghibásodása, az átfertési veszteségek miatt, továbbá a vegyi anyagok, a hulladékok elrejtéséből, vagy szakszerűtlen lerakásából származó károkat a felmérések 60 milliárd Ft-ra becsülték, amelyek többnyire talaj- és vízszennyezésben nyilvánulnak meg.)

A talajok elszennyeződésére nagy hatással volt a levegőszennyezés is. A kén- és a nitrogénvegyületek kiülepedése a talajsavanyodást fokozza. Talajszennyező hatásúak az előírásoknak meg nem felelő legális, illetve az illegális ipari és kommunális szilárdhulladék-lerakóhelyek is, amelyek száma az 1990-es évek elején megközelítette a 3000-et.

A város és tágabb környezete részletes feltárása, azonosítása a probléma elhárítás, kezelési eljárások bevezetése szükséges a környezetterhelés csökkentése érdekében.

A talaj állapotát veszélyeztető tényezők sok esetben megegyeznek a felszín alatti vizek minőségét veszélyeztető tényezőkkel, ezért az előző fejezetben tárgyal vízminőség-védelmét szolgáló előírások egyben a talaj védelmét is szolgálják.

Talajterhelési díj

A település felszín alatti víz szempontjából fokozottan érzékeny területen helyezkedik el. (27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról) A díj megállapítása során a felszín alatti vizek minőségét érintő tevékenységekkel összefüggő egyes feladatokról szóló 33/2000 (III. 27) Kormányrendelet rendelkezései szerint „érzékeny területekre” vonatkozó területérzékenységi szorzóval kell számolni. A környezetterhelési díjról szóló törvény (2003. évi LXXXIX. Törvény 3. számú melléklet) értelmében a 30/2004. (VII. 1.) sz. Önkormányzati rendelet a helyi vízgazdálkodási hatósági jogkörbe tartozó szennyvízelhelyezéshez kapcsolódó

talajterhelési díjjal kapcsolatos adatszolgáltatási és eljárási szabályokról meghatározza a település területén érvényes talajterhelési díjat.

A talajterhelési díj mértékét Ktdt-ben foglaltak alapján az önkormányzati adóhatóság határozza meg. A díjat Szerencs Város Önkormányzatának „Környezetvédelmi Alap” beszédési számlájára kell megfizetni.

5.4 A levegő minőségének védelme

Általános jellemzők

A tiszta levegő 78% nitrogént, 21% oxigént és tizenegy fajta egyéb gázt és vegyületet tartalmaz.

A légszennyező anyagok egy része a kibocsátás szűkebb vagy tágabb térségében leülepedik, más része, pedig a légáramlatokkal igen nagy távolságokra is eljuthat. A településeken kívül ún. regionális légszennyezettség (háttérszennyezettség) tehát a hazai forrásokból és a nagy távolságból ide érkező és hazánk területén leülepedő emittált légszennyező anyagok összeadódásából származik. A háttérszennyezettséggel foglalkozó mérések adatai szerint a hazánk területén leülepedett kén- és nitrogénvegyületek mennyisége mintegy másfél évtizede csökkenő tendenciát mutat. Összességében Magyarország Európa közepes háttér szennyezettségű országai közé tartozik.

Országunkban a levegő állapotának alakulása a kibocsátott szennyező anyagok (emisszió), a szennyeződések terjedése (transzmisszió), valamint a leülepedés (immisszió) vizsgálatával követhető nyomon.

A jelentősebb légszennyező anyagok hazai kibocsátására jellemző, hogy az összes kibocsátás mintegy fele hosszú ideje ipari, kb. 40%-a közlekedési és kb. 10–20%-a kommunális eredetű. Jelentős lehet még a külterületi transzmissziós porhatás, a mezőgazdasági eredetű légszennyezés annak ellenére, hogy a mezőgazdasági termelés során keletkező növényi hulladék égetése tilos. A hulladék ártalmatlanításáról elsősorban komposztálással, ha ez nem lehetséges, elszállításával kell gondoskodni.

Fentiek alapján is állítható, hogy Magyarország levegőminőségi helyzete – az utóbbi évtizedekben, a nagy mennyiségben kibocsátott „hagyományos” légszennyező anyagok emissziójának csökkenése ellenére – sok területen még mindig nem kielégítő.

A közlekedési eredetű ólomterhelés elhanyagolható mértékű. A karcinogén anyagok (pl.: benz-a-pirén) a porhoz kötődve sem jellemzőek. A felszín közeli ózon koncentráció a nyári hónapokban emelkedik meg.

A település kedvező elhelyezkedése miatt az uralkodó szelek tovább hígítják a kibocsátásokat. A lakosság 75 %-a rákötött a gázhálózatra, a ténylegesen gázzal fűtő lakások száma. A lakossági szilárd tüzelésből adódó légszennyezés a téli hónapokban erősödött az elmúlt pár évben a gázellátás bizonytalansága és bekerülési ára miatt.

5.5 Környezeti zaj elleni védelem

A zajterhelés döntően lokális jellegű, katasztrófahelyzeteket nem idéz elő. A tartamos és intenzív zajforrások viszont különböző egészségkárosodásokat okoznak. A napi nyolc óra időtartamú, 85 dBA-t meghaladó zajterhelés pl. halláskárosodási veszélyeztetettséget idéz elő.

A zajártalmak számos vegetatív jellegű elváltozást okozhatnak, a pihenést, alvást zavaró hatásuk miatt károsan befolyásolják az emberek munkavégző képességét.¹¹

A társadalmi-gazdasági fejlődés a 20. századi Magyarországon is együtt járt a zajforrások bővülésével. A munkahelyeken, a lakásokban, illetve a lakókörnyezetben folyamatosan bővül a zajforrások száma, a társadalom és a gazdaság térbeli mobilizációjának erősödése, pedig növeli a zajkibocsátást.

A magyar népesség nagyobb részét a közlekedésből eredő zajártalmak érintik. Ezek közül is kiemelhetők a közúti közlekedésből eredő zajforrások.

A vasúti közlekedés zajhatása kevesebb embert érint (a lakosság mintegy 10%-át). A vasúti fő- és mellékvonalak mentén az éjszakai zajterhelés a nagyobb, és mintegy 10–15 dBA határérték-túllépést jelent átlagosan.

A légi közlekedés zajhatása lokális terekben jelentkezik, és kevesebb embert érint.

A környezet zajterhelésének csökkentése összetett folyamat. A gazdasági szférákban ehhez kis zajkibocsátású termelési eszközöket és fogyasztási javakat kellene egyre nagyobb tömegben előállítani, illetve alkalmazni, a termelő- és szolgáltatótevékenységek zajemisszióját, pedig passzív zajvédelmi intézkedésekkel is szükséges mérsékelni. A közlekedésben az úthálózat fejlesztése, a kevésbé zajos járműállomány üzemeltetése, illetve csendesebb működésűvé való átalakítása, továbbá forgalomszervezési intézkedések járhatnak jelentős zajcsökkentő eredménnyel.

Nem kisebb a településfejlesztés feladata sem, ahol elsősorban a gazdasági, forgalmi stb. funkciókat célszerű területrendezési, településfejlesztési intézkedésekkel, pl. védősávok, zöldterületek létrehozásával, passzív zajvédelmi létesítmények kialakításával lehet egymástól elkülöníteni.

5.6 Köztisztaság, hulladékkezelés

Magyarország az 1 lakosra jutó hulladékképződés alapján a nagy fajlagos hulladéktermelő országok közé tartozik. Ez összefügg gazdaságának és lakossági fogyasztásának általános színvonalával és lehetőségeivel.

A hulladékhasznosítás során az összes termelési hulladék közelítően fele kerül vissza – ún. másodlagos nyersanyagként – a gazdasági vérkeringésbe. Ez a termelői anyagfelhasználás értékének megközelítően 4-5%-át teszi ki hazánkban, arányait tekintve, pedig mintegy 50%-kal marad el a fejlett országok gyakorlatától. A kommunális (települési) hulladékok hasznosítási aránya az említetttnél lényegesen kisebb. A másodlagos nyersanyagok felhasználásának aránya miatt anyagok vesznek el a társadalom számára, szakszerűtlen vagy gondatlan ártalmatlanításuk, illetve kezelésük hiánya, pedig környezeti károkat okoz.

Veszélyes hulladékaink zöme a termelési hulladékok köréből származik. Legnagyobb kibocsátói közé tartozott pl. a kohászat, az alumíniumipar, a vegyipar és az élelmiszeripar. A veszélyes hulladék teljes mennyiségéből mintegy 3 millió tonna a timföldgyártás során keletkezett vörösiszap, amelyet megfelelő hazai hasznosítási, ártalmatlanítási technológiák hiányában depóniákban tárolnak. Ennek nem megfelelő kezelésére konkrét tény a közelmúltban bekövetkezett katasztrófa.

---

¹¹ Az Egészségügyi Világszervezet az egészségkárosodás kockázatának alacsony szinten tartásához a nappal 55 dBA, éjszaka pedig 45 dBA túllépését külső környezetben nem ajánlja.

Az országban keletkező veszélyes hulladékok mintegy 80%-a megfelelően, 20%-a nem megfelelően kezelt és potenciálisan környezeti ártalmak forrása. Az 1990-es évek elején a keletkezett mennyiségből évente csak mintegy 0,5 millió tonnát hasznosítanak.

Növekvő gond, hogy nálunk is tendenciózusan növekszik a kommunális szilárd hulladékban a veszélyes komponensek aránya (pl. elhasznált áramforrások, gyógyszer- és vegyszermaradványok, ezek göngyölegei), amelyet a szakértők az összes kommunális szilárd hulladék 1–2,5%-ára becsülnek. A hulladék összetételének megváltozásával általában növekszik a térfogata és csökken a térfogattömege. A települési szilárd hulladék hazai átlagos térfogattömege városainkban 200 kg/m³, a falusi településekben 250 kg/m³.

A hazai hulladékgazdálkodási stratégia három pillérré épül: a megelőzésre, a hasznosításra, valamint az ártalmatlanításra. A megelőzés esélyei a termelési szerkezet átalakításának előrehaladásával és a technológiai váltás folyamatának felgyorsulásával növekedhetnek, és csak hosszabb távon hozhatnak eredményeket.

5.7 Település és épített környezet

Infrastruktúra, úthálózat

A város közlekedés-földrajzi fekvése jó. A városhoz közel halad el az M7-es autópálya, ami gyors összeköttetést biztosít a fővárossal, az ország nyugati, déli területeivel.

Épített környezet:

Az épített környezet állapotával kapcsolatos általános problémák:

- a lakásállomány, a lakóépületek állapotának romlása, (lakásállomány),
- a középületek, közterek (pénzügyi források hiánya, kialakult emberi magatartásformák, viselkedéskultúra) (közlekedés),
- műemlék jellegű épületek állapotromlása.

Vélelmezhető feladatok:

- a város úthálózatának pénzügyi lehetőségek függvényében történő felújítása
- városközpont rehabilitáció ütemezett folytatása,
- járdaépítések folytatása a város területén,
- a külterületi földúthálózat rendszeres karbantartása

5.8 Környezeti tudatformálás

A környezetvédelmi törvény fő célkitűzéseként az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítását, a környezet elemeinek és folyamatainak védelmét és a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosítását fogalmazza meg. A törvény szerint minden állampolgárnak joga van a környezeti ismeretek megszerzésére és ismereteinek fejlesztésére. A nevelés állami és önkormányzati feladat.

A környezetvédelemben felmerülő problémák jelentős része vezethető vissza arra a tényre, hogy Magyarországon nem megfelelő szintű a környezeti tudatosság foka. A lakosság ismeretei a környezetről, a környezetvédelemről, annak megóvásáról hiányosak, és többnyire nem megfelelő színvonalúak. A tudatosság erősítésében kiemelkedő szerepe van az Önkormányzat által fenntartott közoktatási, és kulturális intézményekben folyó tevékenységeknek.

A környezetünk tisztelete, ismerete, védelme nem magától értendő viselkedési forma. A nevelést már a gyermekkorban, a családban el kell kezdeni. A családdal közösen eltöltött programok megismertetik a környezet, a természet szépségét és jóságát, megőrzésének lehetőségeit.

A környezeti szemléletformálás annál nagyobb hatékonyságú, minél fiatalabb korban kezdik el. A környezeti nevelés az ismeretközlésen túl az egész személyiség átformálását is jelenti. Az életmód, életforma alapvető megváltoztatásához a szakmai ismereteken túl érzelmi beállítottságra is szükség van, ezért a lehetséges megoldásokra vonatkozó technikai ismereteket is ki kell egészíteni személyiségi motivációkkal.

Az óvodákban az alapismeretek, míg az általános iskolákban különböző tantárgyakhoz kötve már magasabb szintű környezeti ismeretek elsajátítására kell lehetőséget adni. Közép- és felsőfokú oktatási intézmények a tudás megfelelő átadásával, a fiatalok magukkal hozott környezetszeretettel környezettudatos ifjúságot képezhetnek.

Fontos szerepet kell szánni a pozitív példák gyakorlati bemutatására, a környezet megőrzése és a fenntarthatóság biztosítása érdekében. A környezeti szemléletformálás és nevelés kritikus szerepet játszik a jövő megalapozásában.

A környezeti fejlődés és tudatformálás megalapozását a mai, pályaválasztás előtt álló fiataloknál kell elkezdni. Annyi idő már nincs, hogy megvárjuk egy teljesen új generáció döntéshozókká való felnövekedését. A végső, hosszú távú megoldásnál elsősorban a kulturált családok kezében van a döntés. Ezután szükséges még a társadalom, az oktatási intézmények további segítő nevelő, környezeti tudatosságot hangsúlyozó szerepe.

A tudatos környezeti fejlődés menete csak megfelelő neveléssel terelhető fenntartható irányba. A változások, a nevelési rendszer környezettudatossá tételében leginkább az oktatási intézményeknek kell döntő szerepet felvállalniuk. Azonban hangsúlyozni szeretnénk, hogy nem elhanyagolható az Önkormányzatok szerepvállalása sem.

Ismeretterjesztő kiadványok, előadások, a média az idősebbek tapasztalata, példamutatása együttesen alakíthatja a környezettudatos magatartást.

A társadalmi tudatformálás egyrészt az iskoláskorúakat, másrészt a Község felnőtt korú népességet célozza és a civil társadalom érdekérvényesítő képességét erősítheti a környezetvédelmi kérdésekben.

A környezettudatos magatartás terjedésének meghatározó akadálya legfőképpen a környezetvédelmi alapismeretek hiánya.

A helyi lakosság környezethez való viszonya nem csupán a társadalmi és családi háttér függvénye, de befolyásolja a közösségi lét, illetve a települési és megyei önkormányzat környezeti stratégiája.

Érdemes tehát részletesen megvizsgálni a lakossági véleményeket, illetve a társadalmi kezdeményezések célját és folyamatát. Ezzel képet kaphatunk arról, hogyan érdemes egy adott közösségben tájékoztató-tudatformáló stratégiánkat alakítani. Ebbe nem csupán a gyerek- és fiatalkori nevelés tartozik bele, hanem a közvetett, felnőttekre ható tudatformáló tevékenység is. Ez utóbbinak része a környezetvédelem területén kifejtett civil aktivitás indirekt hatása is. Az átalakuló igényekre válaszképpen fontossá vált, hogy nemcsak az egyén vagy a család szintjén, hanem a társadalom magasabb szintjein is megfogalmazódjon a mindennapi, rövid és hosszú távon tapasztalható környezeti gondokra való odafigyelés gondolata. Erre nem csupán környezetvédelmi szabályok, intézkedések bevezetésével van szükség, hanem folyamatos, tudatos szemléletformáló tevékenységgel is.

5.9 Kommunikációs lehetőségek (helyi média)

Folyamatosan növelni kell az Internet használat, valamint a helyi újság adta lehetőségeket az információ lakossághoz történő eljuttatása érdekében.

Megalapozott, a fenntartható fejlődés alapelvei szerint hozott környezeti döntések előkészítésében nagy előnyt jelent, ha a különböző területek (önkormányzat, szakemberek, civil szerveződések, közvélemény-formálók) ugyanarra az információs bázisra támaszkodnak.

Rövidebb távon a ma elterjedt kommunikációs eszközök közül a lapkiadás lehetőségei a megközelítették az elérhető határokat.

Az új információs technológiák társadalmi szerepük mellett közvetlen környezetszennyezőként is egyre jelentősebb szerepet töltenek be. Így rövidebb távon kell az információs technológia közvetlen szennyező hatásait minimalizálni, a problémára – legalábbis átmeneti időre – lokális megoldást találni.

6. ÁLTALÁNOS FELADATOK:

- az önkormányzatnak folyamatosan figyelemmel kell kísérni, és be kell tartatni a rendeletben szabályozott közterületek tisztántartásának rendjét;
- a folyamatosan használaton kívüli, beépítetlen belterületi magáningatlanok rendben tartására, gondozására kötelezettség előírása;
- a településen közterület felügyelő(k) felelősek a köztisztaság fenntartását szolgáló rendelet betartásáért. annak érdekében, hogy még hatékonyabban ellássák feladatukat, növelni kell a műszaki-, tárgyi-, jogi-, és anyagi feltételeket. a szemelőkkel szemben hatékonyabb fellépéssel, tettenéréssel és bírság kiszabásával kell küzdeni;
- a településen szemétséggyűjtők, hulladékszigetek kihelyezéséről és folyamatos fenntartásáról gondoskodni kell. a kihelyezésnél és pótlásnál figyelembe kell venni a jelentkező lakossági igényeket. ezzel a forgalmas közterületeken képződő hulladék kulturált gyűjtése és elszállítása megoldható. továbbá szankciók érvényesítésével, tettenéréssel, pénzbírsággal kell megoldani a drága szemétséggyűjtő edényeket megrongálókat.

6.1 Zaj és rezgés elleni védelem általános feladatok:

- a meglévő zaj és rezgés források feltárása, pontos nyilvántartása, zajkibocsátási határérték megállapítása, a meglévő problémát okozó zajforrások kibocsátásának csökkentése, korlátozása, település zajtérképének elkészítése;
- zaj- és rezgés elleni védelem bármely zajt kibocsátó létesítmény csak abban az esetben üzemeltethető, vagy építhető, illetve bármely tevékenység csak abban az esetben folytatható, ha az általa kibocsátott zaj mértéke a környezetben a vonatkozó rendelet szerinti határértéket nem haladja meg;
- a gazdasági területi és lakóterületi funkció megengedett zajterhelési határérték eltérése 10 db. a zajhatás csillapítása érdekében a gazdasági terület határán belül egy 20 m széles, háromszintű, vegyes fajú, örökzöldeket is tartalmazó zajvédő cserje- és erdősávot javasolt telepíteni. a gazdasági területek körüli mezőgazdasági területek ne legyenek beépíthetők;
- zajkibocsátással járó tevékenység (üzemlétesítés, felújítás, építés) megkezdése előtt a területileg illetékes felügyelőségtől zajkibocsátási (emissziós) határérték megállapítását kell kérni és annak betartásáról gondoskodni kell;
- a közút zajcsökkentése passzív zajvédelmi intézkedésekkel érhető el (növénytelepítés, az út felőli védendő épületek nyílászáróinak zajvédő üvegezése).

6.2 Levegőtisztaság védelem általános feladatok:

- a belterületi állattartást a 24/2009. (XII.10.) sz. . rendelet szabályozza .Az állattartás miatti szaghatás allergizáló következményeire való felhívás, a belterületi állattartás jogszabályi környezetének felülvizsgálata, szigorítása;
- a település belterületén lévő rendszeresen kezelt zöldfelület, park, virágágyás talaja megfelelő morzsás szerkezetű, de szerves anyagpótlásuk folyamatosan szükséges;
- játszótér vagy parkoló céljára használt zöldfelületek kitaposott növényzetét pótolni kell és az eredeti funkcióját helyreállítani, vagy valós igény esetén kiépített pormentesített utat, parkolót kell létesíteni;
- jelentős porszennyező források a városba a burkolt úttest és a járda, illetve kerítés közötti növényzet nélküli területek, tisztítatlan járdák. ezek rendben tartása érdekében

érvényt kell szerezni az ingatlantulajdonosok, használók ez irányú kötelezettségeire és kezdeményezni kell a növényzet nélküli felületek gyepesítését;

- a közterületen tárolt építési- és bontási anyagokat (homok, folyami sóder, bontási törmelék, stb.) takarással kell ellátni a porszóródás megakadályozása érdekében. a takarás alkalmazását a közterület-bérleti engedélyben kell előírni;
- a pollenszennyezés mértékének csökkentése érdekében a kezelt zöldfelületeken a kaszálást a virágzás előtt kell végezni, a közterületek fásítása és a fafajta váltás során a légszennyezés szempontjából kedvezőtlen hatású fafajok (nyárfa, nyírfa, platán) telepítését kerülni kell;
- a települési zöldfelületek mennyiségét, minőségi állapotát fejleszteni szükséges;
- megújuló energiaforrásokra való áttérés ösztönzése;
- fosszilis energiahordozók hatékonyabb átalakítása (kis fajlagos szennyezőanyag-kibocsátású, korszerű tüzelőberendezések alkalmazásának támogatása);
- a káros kibocsátás csökkenését eredményező építészeti megoldások megvalósításának támogatása, ösztönzése (napenergia hasznosítás, hőszigetelés);
- az avarégetés káros hatásának, a komposztálás hasznosságának propagálása, illetve az avarégetés rendjének, tiltásának szabályozása önkormányzati rendelettel.

6.3 Ivóvíz ellátás, szennyvíz elvezetés általános feladatok:

- azokat a lakosokat, akik nem csatlakoztak még rá a szennyvíz hálózatra, meg kell győzni a rendszer előnyeiről. A talajterhelési díj 2012.-évi drasztikus emelkedése ezt a célt jól szolgálja a talajterhelési díj bevezetése, alkalmazása;
- Szerencs Város Önkormányzata által előkészített Ivóvízminőség-javító projekt a település és további 76 B-A-Z-megyei település lakosságának biztosít 2015. áprilisára egészséges, tiszta ivóvizet.

6.4 Energiagazdálkodás általános feladatok:

- a közvilágítás céljából működtetett hálózat rekonstrukciójakor vagy új hálózatok kiépítésekor, a hagyományos izzók, lámpák lecserélésekor törekedni kell az energiatakarékos nátrium lámpák és kompakt fénycsővek alkalmazására, illetve ezzel egyidejűleg a lámpatestek egységesítésére;
- a gázenergia ellátás kapacitási és infrastrukturális oldalról megoldott. ez által a településen mind a szilárd, mind a folyékony energiahordozók iránti igény minimális;
- a belterület gázenergia szempontjából ellátott, azonban külterületek gázellátását szorgalmazni kell;
- fenntartható fejlődés szempontjából nélkülözhetetlen az alternatív energiaforrások előtérbe kerülése a hagyományos energiahordozókkal szemben, ezek közül elsősorban a geotermikus energia, vagyis a termálvíz jöhet szóba. másodsorban a mezőgazdaságból származó biomassa, illetve a hulladék kezelés során hasznosítható biogáz energia nyereség céljából. Utána kell járni, hogy hol és milyen alternatív energiaforrást előállító üzemek épültek és azok milyen hatásfokkal dolgoznak;
- energiahatékonysággal, megújuló, alternatív energiaforrások alkalmazásával összefüggő ismeretek népszerűsítése, terjesztése, az iskolai oktatásba történő beillesztése, kampányok, tanfolyamok szervezése, kiadványok szerkesztése.

6.5 Zöldterület gazdálkodás általános feladatok:

- a fák a zöldfelületi rendszer legfontosabb elemeit alkotják, és környezetvédelmi szempontból is domináns a szerepük;
- a település jól fásítottnak számít, azonban a fajok összetételét, arányát a következő

években folyamatos munkával módosítani kell a megfelelő irányba (egyres fajok arányának csökkentése, mások növelése, betegségre érzékeny fajok elhagyása, gyümölcsfák tiltása);

- a közterületek gondozása (legalább évente két-háromszori kaszálás, évenként nyesés), a település körül a legveszélyeztetettebb részekben (utak széle, hulladéklerakásnak kitett területek, stb.) függetlenül a terület jellegétől;
- kertek, más ingatlanok tulajdonosainak kötelezése a gyommentesítésre;
- az eltávolított biomassza szelektív gyűjtése, komposztálása;
- a fejlesztések során a fában szegény területeket kell előnyben részesíteni;
- a zöldfelület fejlesztésében fokozott hangsúllyal szerepelnek a települési kis terek, amelyek potenciálisan a településképre jellemző, csendes pihenőparkok kialakítását, fejlesztését teszik lehetővé;
- magánházak előtti terület gyepesítése, védelme, szabályozni az ok nélküli gyep kiirtást.

6.6 Természeti és építészeti értékek védelme általános feladatok:

- a helyi és országos védettségű értékek állagának megóvása, fenntartása és a természetvédelmi területek tervezettnek megfelelő bővítése, a védelem kiterjesztése.
- az értékek állapotának és a változásoknak nyomon követésére együttműködés kialakítása a természetvédelemben érdekelt/érintett szervezetekkel.
- a város területe műemléki jellegű védettséget élvez amit a környezetvédelmi beavatkozások, városfejlesztési döntések kapcsán is szem előtt kell tartani (közlekedési kapcsolatok, forgalomszervezés, zaj- és rezgés elleni védelem, stb.).

6.7 Helyi közlekedésszervezés általános feladatok:

- meglévő útszakaszok, belterületi utak korszerűsítése, biztonságossá tétele és karbantartása.
- új útszakaszok tervezése és építése a környezet- és természetvédelmi szempontok figyelembe vételével.
- a kerékpáros és gyalogos közlekedés népszerűsítése és feltételeinek javítása.
- az előírt sebesség betartását elősegítő műszaki megoldások kialakítása .
- a biztonságos gyalogosközlekedés elősegítése (járdák, gyalogátkelőhelyek létesítése).
- a közlekedés környezeti hatásait (zaj, por) mérséklő növényzet telepítése.

6.8 Az épített környezet védelme általános feladatok:

- a veszélyeztetett lakások, lakóépületek állapotát fel kell mérni, és rendbehozatalához megfelelő stratégiát kell kidolgozni.
- az esztétikai, történeti és hagyományos, városközpontú szempontokat figyelembe vevő felújítási módszerek és programok megvalósítása a településképe kedvező befolyásolására.
- térségi összefogással a turisztikai erőforrásainkat és vonzerőnket hasznosítani kell.
- a város teherbíró képességét (fizikai, gazdasági, ökológiai, pszichológiai) teljes mértékben ki kell használni, de nem szabad túllépni.
- a közcélú létesítmények és környezetük fenntartását, kulturált kialakítását az üzemeltetőkkel közös programban kell összefoglalni, elkészíteni és megvalósítani.
- egységes, környezetbe illeszkedő hirdető- és útbaigazító tábla rendszer alkalmazása.
- korszerű infrastruktúra hálózat kialakítása (pl.: elektromos közművek földkábelben létesíthetők).

7. TÁRSADALMI – GAZDASÁGI – KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK, LEHETŐSÉGEK FELMÉRÉSE, AZONOSÍTÁSA, ÉRTÉKELÉSE

A társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése, azonosítása, értékelése kérdőíves és helyszíni felmérés, adat-, információ gyűjtés módszerével történik.

7.1 Szervezéssel, intézkedéssel megoldható feladatok

- a közterületen tárolt építési-bontási anyagok letakarása a porszóródás megakadályozása érdekében;
- az állattartó gazdaságok környezetvédelmi ellenőrzése, hogy megfelelően kezelik-e a termelés során keletkezett szervesanyag-tartalmú hulladékok elhelyezését, hasznosítását, valamint betartják-e a területi állattartás jogszabályi előírásait;
- a közcélú létesítmények és környezetük fenntartására és kulturált kialakítására programok kialakítása, és megvalósítása, jogszabályi környezet felülvizsgálata, helyi rendelet szigorítása, szükség szerinti szankcionálás;
- a helyi védelemre méltó természeti értékek állapotának felmérése, kezelési, fenntartási szabályzatok kialakítása;
- a településre jellemző, még fennmaradt táji értékek védelme, ezt a településrendezési tervben érvényesíteni kell;
- a környezetvédelmi ismeretek terjesztése az iskolai képzés segítségével ismeretterjesztő kiadvány térítése az általános iskola számára, szakmai segítség biztosítása az oktatók részére;
- környezetvédelmi akciók keretében szervezett iskolai programok támogatása. a környezettudatos szemlélet, életmód fejlesztése;
- a helyi médiában rendszeres környezeti tudatot erősítő, a helyi környezeti értékeket bemutató és megóvásuk módjairól tájékoztató sorozat közzlése;
- a környezetvédelmi programban meghatározott feladatok végrehajtásához egységes környezetvédelmi rendeletet készítése, zöldfelület gazdálkodási tervvel együtt.

7.2 Településüzemeltetési többletköltséggel járó feladatok

- a város belterületén lévő számos, rendszeresen kezelt zöldfelület, virágágyás talajának felújítása, szerves anyag pótlása;
- szilárd burkolatú utak, terek, parkolók rendszere takarítása, locsolása, az útszegély melletti földanyag eseti eltávolítása – a város teljes területén – a porszennyezés csökkentése érdekében;
- a pollenszennyezés mértékének csökkentése érdekében a kezelt zöldfelületeken a kaszálás a növényzet virágzása előtt, a közterületek fásítása, kedvezőtlen fafajok nélkül;
- felmérés készítése annak érdekében, hogy szükséges-e hulladékgyűjtő edényzet kihelyezése a nagyobb forgalmú, frekvenciált helyeken;
- a még fellelhető illegális szemétkerakó-, és szennyező anyag ürítési helyek felszámolása;
- a termékdíjas hulladékok teljes körére kiterjedő szelektív hulladékgyűjtési rendszer kidolgozása és megvalósítása;

- a háztartási hulladékban lévő veszélyes hulladékok szelektív gyűjtési rendszerének teljes körű kiterjesztése;
- játszótér vagy parkoló céljára használt zöldfelületek kitaposott növényzetének pótolása, az eredeti funkció helyreállítása.

7.3 Beruházási és fejlesztési forrásokat igénylő feladatok

- a város É-i határában húzódó felhagyott kőbányában korábban működött, ma már bezárt települési szilárd hulladéklerakó rekultiválása, monitoring rendszerének kialakítása annak érdekében, hogy a közel 6 ha-os területen újra biológiailag aktív környezet jöhesen létre.;
- az ivóvíz minőségének javítása- EU-s pályázati források bevonásával (megyei szintű);
- önkormányzati utak minőségének javítása.

7.4 Nagyberuházások megvalósítását igénylő feladatok

- az ivóvíz minőségének javítása
- a biztonságos gyalogosközlekedés elősegítése (járdák, gyalogátkelőhelyek létesítése);
- települési, vagy intézményi szinten megvalósítható alternatív energiaforrások felhasználási lehetőségeinek feltárása, használatukra projektek kidolgozása, megvalósítása.

8. AZ ÖNKORMÁNYZAT KÖRNYEZETI PROGRAMJA ÉS AZ LA21 KÖZÖTTI KAPCSOLAT

A települési környezetvédelmi programmal szemben elvárt jogszabályi követelményeket a környezetvédelmi törvény határozza meg. A törvény kimondja, hogy a települési környezetvédelmi programnak kapcsolódnia kell a Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz, és meghatározza főbb tartalmi elemeit. A törvényhez kapcsolódóan ugyanakkor részletes szabályokat megállapító végrehajtási rendelet nem kapcsolódik.

Ennek alapján a Község környezetvédelmi programja:

- a) szellemében kapcsolódik a jelenleg hatályos második Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz (továbbiakban: NKP-II),
- b) ugyanakkor alapvetően a települési környezetminőséget meghatározó tényezőkre koncentrál.

Fenti előzmények alapján az önkormányzat külső szakértők bevonásával 2005. évben készített környezetvédelmi programját jelen terv készítésével szinkronban felülvizsgáltatta. Ez jelenleg testületi jóváhagyás alatt áll.

A város önkormányzatának környezetvédelmi feladata egyrészt, hogy segítse illetékességi területén az országos környezetvédelmi feladatok teljesítését, másrészt hogy saját eszközeivel gondoskodjon a helyi környezet megóvásáról, minősége romlásának megakadályozásáról, a település sajátos jellegének megőrzésében, helyreállításában jelentőséggel bíró helyi természeti és kulturális értékek védelméről.

Mindezek feltétele, hogy a környezetvédelmi program:

- a) járuljon hozzá a települési életminőséget meghatározó környezeti elemeket és a természeti értékeket veszélyeztető környezeti problémák feltárásához, azonosításához, megoldásához (helyreállítás elve)
- b) a város fejlődését alapvetően meghatározó fejlesztések tekintetében érvényesítse az életminőséget alapvetően meghatározó környezetvédelmi szempontokat (megelőzés elve)

Jelen fenntarthatósági tervvel és programmal történő környezetvédelmi program kapcsolódási pontjainak feltárása, azonosítása elsők között végrehajtandó feladat.

8.1 A környezeti program kötelező elemei:

- környezeti tényezők azonosítása, jellemzői;
- környezetvédelem, környezetvédelmi politika¹², intézkedések;
- a környezetterhelés és a környezeti tényezők felhasználásának mennyisége, minősége;
- környezettechnológia
  - a környezet megfigyelése és a helyzetértékelésre szolgáló technológiák;
  - a környezeti szennyezések megakadályozására és csökkentésére szolgáló technológiák;
  - a környezeti szennyezések ellenőrzési technológiája;

¹² az emberi társadalom öko- és biológiai létfeltételeiben végbevitt káros beavatkozások felszámolására, megelőzésére és megfigyelésére, valamint a károk mérséklésére, elhárítására irányuló elméleti és gyakorlati tevékenység összessége. Középpontjában, az ökológiával ellentétben, a társadalmi érdekek érvényesítése³¹, illetve a társadalom és a környezet kölcsönkapcsolatai állnak.

- környezettisztítási, szanálási technológiák
- politikai ökológia alkalmazása¹³

A környezetvédelem, a környezetvédelmi politika, valamint a politikai elképzelések megvalósítását támogató környezetvédelmi ipar közös jellemzője, hogy mindegyik ember(iség)centrikus, a szónak nem csak azon értelmében, hogy az emberi társadalom érdekei állnak a középpontjában, hanem abban az értelemben is, hogy az ember okozta problémák megoldására jöttek létre, ez a működési alapjuk.

Ebben az átfogó értelemben beszélünk inkább környezetpolitikáról, amelyet ma már kiterjedt, elvi alapokon álló nemzetközi jogszabályrendszer felügyel és szabályoz, mint például az 1992-es Riói Föld Csúcson bevezetett 27 alapelv.

Közülük a legismertebbek a *fenntartható fejlődés elve*, az *elővigyázatosság elve* (No.15), a *szennyező fizet elve* (No.16), vagy az ezzel kapcsolatos felelősségeket és kockázatokat elemző hatástanulmányok, hatáselemzések szükségességét előíró elvek, továbbá az ezekből született különböző szintű jogszabályok¹⁴.

Fentiekkel tehát célszerű kiegészíteni a környezeti programot. Így kapcsolható a környezeti program a LA21 tervhez, programhoz, amely biztosítja a környezeti tényezők feltárását, azonosítását, szükséges intézkedéseket (komplex helyzetértékelés).

Ezek teljes körű meghatározása (az alaphelyzet rögzítése) lehetővé teszi, hogy az LA21 megvalósításánál a Község minden környezeti – társadalmi – gazdasági vonatkozásait és területeit figyelembe vehessük, és a megfelelő célokat és programokat fogalmazzuk meg.

A helyzetértékelést (a kialakításra kerülő mérő-, megfigyelő rendszer mellett) meghatározott időközönként meg kell ismételni, hogy megállapítható legyen, az LA21 keretében megvalósított programok tényleg a megfelelő célok megvalósításához vezettek-e.

A megvalósítás során hosszabb távon hasznos lehet különösen a Polgármesteri Hivatal és egyéb önkormányzati intézményekre vonatkozóan környezetközpontú irányítási rendszer kiépítése és működtetése.

Az előzőekben leírtak alapján látható, hogy a Környezetvédelmi Program kiemelt jelentőséggel, számos kapcsolódási ponttal bír az LA21 elkészítéséhez. Az LA21 kulcsszerepet szán a helyi önkormányzatoknak a helyi fenntarthatóság megvalósításában. Összességében több mint egy környezetvédelmi program ("zöld" terv).

Feladata integrálni a helyi környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális kérdéseket, problémákat, hosszú távon biztosítani a helyi polgárok életminőségét a fenntartható fejlődés alapelvei alapján.

A feladatok megfogalmazásába és megvalósításába bevonja a helyi közösség valamennyi résztvevőjét és szektorát, és támogatja a helyi demokratikus folyamatokat. A helyi

---

¹³ angolul political ecology. A kifejezés eredetét két antropológus John W. Cole és Eric R. Wolf munkájától eredeztetik (The Hidden Frontier: Ecology and Ethnicity in an Alpine Valley, 1974). E két fogalom nem egymás tükörképei, bár kétségkívül tartalmaznak „rokoni” vonásokat. A politikai ökológia – ellentétben az ökológiai politikával – nem a biodiverzitás megőrzésével foglalkozik, hanem azt vizsgálja, miként hatnak a gazdasági és a társadalmi folyamatok a környezetvédelem és az ökológia ügyeire.

¹⁴ Olajos Péter: - A Konzervatív Zöltség könyve

önkormányzatok és a közigazgatási területükön működő érdekelt felek egyaránt fontos szereplők a program megvalósításában.

A komplex program hatékony megvalósítása feltételezi, hogy minden érintett lehetőségeinek és igényeinek megfelelően részt vesz a kidolgozásban és a megvalósításban.

Abban tehát, hogy legyen a levegő tiszta legyen, a vizek pedig mentesek a szennyezéstől, kivétel nélkül mindenki egyetért. Abban a kérdésekben azonban már kevésbé mutatkozik egyetértés, ki, hogyan és mikor fizessen a szennyezések kármentesítéséért, a prevencióért.

Abban a pillanatban, amikor feltesszük ezeket a kérdéseket, jelentős társadalmi és politikai nézeteltéréseket tapasztalunk, és nem véletlenül: ugyan a közjavak megőrzéséről, a közös érdekek védelméről beszélünk, de mindeközben az egyéni felelősségvállalás (és fizetőképesség határait) feszegetjük.

8.2 Az önkormányzatok közszolgáltatási és környezetvédelmi feladatainak kapcsolat

<i>Helyi közszolgáltatások</i>	<i>Kötelezően ellátandó önkormányzati feladat</i>	<i>TKP kötelező tartalma</i>	<i>Kapcsolódó további környezetvédelmi feladatok</i>
vízrendezés és a csapadékvíz elvezetés, a csatornázás	egészséges ivóvízellátás	ivóvízellátás csapadékvíz elvezetés kommunális szennyvíz-kezelés, -gyűjtés, -elvezetés, -tisztítás	
köztemető fenntartása	köztemető fenntartása		Köztemetők védőtávolságának kijelölése
a helyi közutak és közterületek fenntartása	helyi közutak fenntartása	zöldterület gazdálkodás	
az óvodáról, az alapfokú nevelésről, oktatásról	óvodai, általános iskolai oktatásról és nevelés		Környezeti oktatás, nevelés
az egészségügyi, a szociális ellátásról	egészségügyi és szociális alapellátás		Veszélyes hulladékok kezelése
a közösségi tér biztosítása	közvilágítás		Kültéri közösségi terek, közparkok, fasorok révén a zöldfelület növelése
a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének a biztosítása	nemzeti és az etnikai kisebbségek jogainak érvényesülésének biztosítása		
a településfejlesztés, a			Környezeti

<i>Helyi közszolgáltatások</i>	<i>Kötelezően ellátandó önkormányzati feladat</i>	<i>TKP kötelező tartalma</i>	<i>Kapcsolódó további környezetvédelmi feladatok</i>
településrendezés			szempontok és a településfejlesztés összhangjának megteremtése
az épített és természeti környezet védelme			Kulturális örökség, természetvédelem
helyi tömegközlekedés		helyi közlekedésszervezés	
a köztisztaság és településtisztaság biztosítása		települési környezet tisztasága kommunális hulladékkezelés	
közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban		energiagazdálkodás	Energiahatékonyság, természeti erőforrások fenntartható használata
közművelődési, tudományos, művészeti tevékenység			Környezettudatos magatartás kialakítása
az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése			Környezettudatos életmód Zajvédelem Levegő tisztaságvédelem
lakásgazdálkodás			Beltéri levegőminőség
gondoskodás a helyi tűzvédelemről			Kerti hulladékok égetése, fűtési emissziók
közbiztonság helyi feladatai			
a foglalkoztatás			
gondoskodás a gyermek és ifjúsági feladatokról			Környezettudatosság, szemléletformálás
sport támogatása			Kültéri szabadidős tevékenységek
(...)		lakossági és közszolgáltatási eredetű zaj- rezgés- és	

<i>Helyi közszolgáltatások</i>	<i>Kötelezően ellátandó önkormányzati feladat</i>	<i>TKP kötelező tartalma</i>	<i>Kapcsolódó további környezetvédelmi feladatok</i>
		légszennyezés elleni védelem	
(...)		feltételezhető rendkívüli környezetveszélyeztetés elhárítása és a környezetkárosodás csökkentése	

9. FENNTARTHATÓSÁGI TERV, PROGRAMOK KIALAKÍTÁSA, MEGVALÓSÍTÁSA

A Local Agenda 21 (LA21) középpontjában az önkormányzat irányításával, menedzselésével, a lakosság közreműködő támogatásával olyan terv és program kialakítása áll, amely a fenntartható fejlődés megvalósítására irányul.

Jelen LA21 terv és program nem azonos a vonatkozó jogszabály által is követelt környezetvédelmi programmal. Azonban ez a környezetvédelmi program szerves része az LA21 fenntarthatósági tervnek, programnak.

A fenntarthatóság városi programja olyan komplex program, amely a természeti környezeti tényezőkkel összhangban tervezi, kezeli a társadalmi – gazdasági folyamatokat.

9.1 A LA21 terv és programmal kapcsolatos célok

- elkötelezett politika, amelynek támogatásával feltárásra, azonosításra kerülnek a környezeti tényezőkkel kapcsolatos problémák, azok értékelése, elemzése helyesbítő, hatékonyság, eredményesség növelő intézkedések meghozatalára;
- környezeti – társadalmi – gazdasági összefüggések feltárása, összehangolása;
- a lakosság bevonása a fenntarthatóság biztosítása érdekében;
- hosszú távú, fenntartható, folyamatosan továbbfejleszhető együttműködés kialakítása, működtetése minden érintett féllel

9.2 Az LA21 terv, program megvalósításával kapcsolatos helyzetértékelés

A feltárt, azonosított környezeti – társadalmi – gazdasági tényezők, valamint a velük kapcsolatos problémák helyzetértékelése az LA21 terv és program alapvetően fontos, első fázisa.

Ebben a fázisban kell fenntartható fejlődéssel kapcsolatos, arra ható minden a környezeti – társadalmi – gazdasági tényezőt feltárni.

A helyzetértékelés előtti általános feladatok:

- a helyzetértékelés céljának pontos meghatározása;
- helyzetértékelés kiterjedésének, területének meghatározása;
- a helyzetértékelés alá vont tényezők jellemzőinek azonosítása;
- adat-, információszükséglet meghatározása;
- adat-, információforrások azonosítása;
- a begyűjtött adatok, információk értékelési módszerének meghatározása;
- adat-, információfeldolgozás;
- adatbázis létrehozása;
- az LA21 rendszerteljesítményének meghatározása;
- felülvizsgálati jelentés elkészítése hármas tagoltságban: követelmények, tapasztalatok, javaslatok

A helyzetértékelést erre a célra felállított és kiképzett team végzi, az önkormányzat kijelölt vezetőjének koordinálása, ellenőrzése alatt.

A helyzetértékelés célja:

- a Városra vonatkozó makro-, mikro-környezeti környezeti, társadalmi, gazdasági tényezők, mintegy keretfeltételek azonosítása;
- a Város „környezetgazdálkodással” kapcsolatos adottságai, lehetőségeinek feltárása, azonosítása;
- környezeti – társadalmi – gazdasági tényezők összehangolásának, fenntarthatóságának keretfeltételeinek azonosítása;
- a fenntarthatósági folyamatok azonosítása (fő-, és támogató-folyamatok), a működőképességet biztosító szükséges erőforrásokkal

A helyzetértékelés kiterjedésének, területének a Város önkormányzata hatáskörébe tartozó környezetgazdálkodási terület

A helyzetértékelés alá vont tényezők jellemzőinek azonosítása:

- a Város hatáskörébe tartozó környezeti rendszerek fenntartható hasznosítási lehetőségek;
- fenntarthatatlan társadalmi folyamatok azonosítása, szabályozása, kezelése;
- a Városi önkormányzat közvetlen, közvetett hatáskörébe tartozó anyag- és energiaigények meghatározása

Az adat-, információszükséglet meghatározása:

A környezeti – társadalmi – gazdasági folyamatok azonosításához, elemzéséhez szükséges adatok, információk. Figyelemmel kíséréséhez mutatószámrendszer (indikátorrendszer).

A begyűjtött adatok, információk értékelési módszerül az azonosított tényezők egymással történő kapcsolódási pontjainak meghatározása, egymásra hatásuk meghatározása, értékelése módszer a célszerű.

Az adat-, információfeldolgozás, adatbázis létrehozása természetesen számítógépes rendszerben valósítható meg.

Az LA21 rendszerteljesítményének meghatározása a vonatkozó tudományterületeken meglévő adatokhoz történő hasonlítás, valamint célirányosan telepített indikátorrendszer alkalmazásával lehetséges.

A felülvizsgálati jelentés elkészítése hármas tagoltságban: követelmények, tapasztalatok, javaslatok formájában lesz használható.

A helyzetértékelés szempontrendszerének meghatározása

A helyzetértékelés szempontrendszerének tartalmaznia kell a vonatkozó környezeti, társadalmi, gazdasági tényezőket, ezeket kapcsolódási pontjait és egymásra hatásait.

Ennek megfelelően a helyzetértékelés:

Környezeti tényezők az önkormányzat környezetvédelmi programján túlmenően:

- üvegházhatású gázok kibocsátása;
- az ózonréteget károsító anyagok termelése és felhasználása,
- az ózonréteget károsító anyagok megoszlása kémiai típusok szerint,
- mezőgazdasági művelés aránya és a biogazdálkodás, műtrágyák és növényvédő szerek felhasználása a régióban, stb.

Gazdasági tényezők:

- a hozzáadott érték az egyes gazdasági szektorokban;
- az infláció aránya;
- munkahely teremtő beruházások mértéke;
- települési önellátás helyzete;
- települési vállalkozások jellemzése;
- kommunikációs infrastruktúra (telefon, Internet);
- települési K+F kiadások;
- energiafogyasztás a különböző szektorokban (intézményi, vállalkezési – gazdasági, családi stb.)

Társadalmi tényezők:

- jövedelmi egyenlőtlenségek helyzete;
- a munkanélküliek aránya;
- szociális kiadások aránya és egy főre vonatkoztatott értéke;
- a gyerekek jóléti mutatói;
- élelmiszer-fogyasztás egy főre számítva és ezen belül a zsiradékból származó energia aránya
- halálozási arány a legelterjedtebb betegségek esetén;
- születéskor várható élettartam;
- a lakossági arány a csatornázott és szennyvíztisztítóval ellátott területeken, stb.

Fentiekkel kapcsolatos, és attól eltérő önkormányzati döntések hatásvizsgálata is a helyzetértékelés alapkérdései közé tartozik.

A hatásvizsgálat a döntések lehetséges következményeinek értékelését jelenti a döntés valamennyi társadalmi, gazdasági és környezeti vonatkozását, lehetséges rövid és hosszú távú költségeit és előnyeit, valamint szabályozási és költségvetési hatásait tekintve. A hatásvizsgálat során a politikai döntéshozók rendelkezésére álló, különböző jogalkotási és nem jogalkotási lehetőségeket vizsgálják meg a pontosan meghatározott célok megvalósítása érdekében. A környezeti hatásvizsgálat elvégzése automatikusan szükséges a területrendezés, talajhasználat, közlekedés, energetika, hulladékkezelés, vízgazdálkodás, ipar, távközlés, mezőgazdaság, erdőszet, halászat és idegenforgalom területére irányuló tervek és programok esetén.

9.3 A célok eléréséhez szükséges intézkedési program

A Local Agenda 21 feladata egy adott településre vagy településcsoportra a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan alakítása, amely „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi

erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.-tartamos, azaz nem kimerítő hasznosítását célozza.

Fontos elvárás a részvétel, azaz az, hogy valamennyi helyi, valamint nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó partner magáénak érezze a Programot, és törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására.

Ennek megfelelően a program az alábbi elemeket tartalmazza:

- közösségi alapú Jövőkép kialakítása az érdekeltek bevonásával, javaslataik figyelembe vételével;
- társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése, azonosítása, értékelése;
- az érintettek (for-, és non-profit, társadalmi, civil szervezetek, hatóságok, felügyeleti szervezetek stb.), lakosság bevonása a felmérés, azonosítás, valamint a monitoring, figyelemmel kísérelő folyamatokba, dokumentált, elemzett módszerekkel;
- SWOT analízis;
- jelentéskészítés hármastagozásban: követelmények, tapasztalatok – jelen helyzet, javaslatok;
- a javaslatok tartalmi elemei:
  - anyagi erőforrásokat nem igénylők;
  - anyagi, emberi erőforrásokat igénylők: meglévő erőforrásokkal megoldható, külső erőforrások megoldható;
  - innovációk (termék, szolgáltatás, szervezés – irányítás);
  - erőforrás-szerző fejlesztések, innovációk.
- rövid-, közép-, hosszú-távú stratégiai célok, irányelvek kialakítása alapvető szempontonként figyelembe véve a közösség megmaradása, lakosság megtartása és lakhatása elemek, a folyamatos továbbfejlesztési lehetőségek azonosításával;
- szükséges szervezetek, fórumok, rendszerek, módszerek kialakítása, megszervezése;
- a meghatározott, elfogadott célok elérésének figyelemmel kísérésére, nyomonkövetésére mérő-, megfigyelőrendszer kialakítása, kiindulási alapként a felmérés során elemzett, értékelt adottságok, lehetőségek mutatószámait;
- a kitűzött stratégiai célok elérése érdekében rendszerek, módszerek, folyamatok meghatározása, a folyamatokhoz erőforrások rendelése (anyagi, emberi egyaránt), az emberi erőforrások esetében feladat-, hatás-, felelősségkörök meghatározása, ezekkel kapcsolatos szakpolitikai, politikai dokumentumok, dokumentált szabályozások, projekt tervek létrehozása. Ilyen rendszerek:
  - energiahatékonyság felmérő, megvalósításhoz rendszerfejlesztési koncepció – Intézményi Erőforrás-gazdálkodás Menedzsment Rendszer kialakítása;
  - for-, non-profit szervezetek környezet-teljesítményének mérésére, értékelésére, fejlesztésére megfelelőségértékelő, tanúsító rendszer adaptált alkalmazása;
  - az érintettek számára képzési, oktatási rendszer kialakítása;
  - az érintettek teljes körű bevonására kommunikációs rendszer kialakítása
- a meglévő, jóváhagyott, felülvizsgálandó, helyesbítendő stratégiai és szakmapolitikai dokumentumok integrálásra az LA 21 tervhez, programokhoz;
- áttekinthető, lényegi elemeket tartalmazó, értelmezést segítő módon kialakított, megfogalmazott stratégiai dokumentum;
- a mérő-, megfigyelőrendszer által szolgáltatott naprakész adatok, információk alapján az intézkedésekre hatáskört kapott felelősök által javító, helyesbítő, megelőző intézkedések meghozatala;

- az LA 21-nek való megfelelés deklarálása, hangsúlyozása, EU-s vonatkozó irányelvekkel való kapcsolódási pontok láttatása.

9.4 Településfejlesztés az LA21 program keretében

A településfejlesztés fogalma hagyományos és egyértelmű jelentéssel rendelkezik a településtudományok területén.

A település mint mesterséges képződmény a tudatos emberi tervezés és cselekvés eredménye, így indokolt a fejlesztés kifejezés használata. Ugyanakkor használjuk a településfejlődés, városfejlődés fogalmát is, mint a települések történeti áttekintésének, a településfejlesztés eredményének, azaz a települések fejlődésének a történetét.

A településfejlesztés hosszútávú társadalompolitikai tevékenység, amely rendkívül széleskörű tudást, felelősséget követel meg a résztvevőktől: „A településfejlesztés a település egészére kiterjedő olyan társadalmi-gazdasági és környezetalakítási tevékenység, amelynek célja a lakosság életszínvonalának ellátási és környezeti viszonyának javítása, valamint a fenntartható településfejlődés biztosítása. A fejlesztési tervezés, a jövőkép meghatározása a település társadalmának, illetve az önkormányzatnak a feladata, ezért a tervkészítést az érintettek legszélesebb körének bevonásával kell végrehajtani.¹⁵

A fenntartható településfejlesztés sikeressége egyszerre függ tehát a tervezők, a vezetők, irányítók, menedzselők és a lakosság hozzáállásától. A települések lassú szerkezeti és funkcionális változása mellett kulcsszerepet játszik a lakosság értékrendjének és életformájának a megváltozása. Részben a politikai döntéshozatalban való részvétele miatt, részben napi életformáján keresztül a személyes ökolábnyomig. A településeket nem lehet egyik napról a másikra átépíteni, átalakítani a fenntarthatóság követelményeinek megfelelően, de nem is feltétlenül szükséges. A településeket átállítani, átszervezni kell a fenntarthatóság szempontjai alapján. A településekre jellemző a folytonosság, a történetiség. A települések arculatát, mai állapotát múltjuk határozza meg. A települési lakosság értékrendje is lassan változik, a mindennapi életvitel erősen kötődik a múltbeli megszokásokhoz, ezért a változásokhoz hosszabb-rövidebb időre van szükség, pl. a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, indokolatlan autóhasználat mellőzése, stb.

Az Agenda 21 önálló fejezetben foglalkozik a településpolitikával, amelynek címe: A fenntartható településfejlesztés előmozdítása (7. fejezet), amely további alfejezeteket foglal magába.

Az Agenda 21 célkitűzése: „az emberi települések társadalmi, gazdasági és környezet-minőségének, valamint minden ember, elsősorban a városi és vidéki szegények, munka- és életkörülményeinek a javítása”.

Ez a megfogalmazás azonban ellentmondásban van azzal a felismeréssel, hogy „az iparosodott országokban a városok fogyasztási modelljei súlyos terheket rónak a globális ökoszisztémára, a fejlődő világ településeinek, pedig több nyersanyagra, energiára és erősebb gazdasági fejlődésre van szükségük ahhoz, hogy legalább az alapvető gazdasági és társadalmi problémákat leküzdjék”.

Az Agenda 21-ben gyakran jelenik meg ez az ellentmondás, hogy minden ember életkörülményeinek, életszínvonalának emelését tartja célnak, annak ellenére, hogy erre nincs megfelelő mennyiségű természeti erőforrás, és közben kimondja, hogy a fejlett országok népességének életmódja súlyosan megterheli a bioszférát.

---

¹⁵ (TÓTH Z. 2003).

Az Agenda 21. által megfogalmazott legfontosabb cél, hogy mindenkinek legyen megfelelő lakása (7.9). Javítani kell a településgazdálkodást, főként a perifériákra szorultak és a jog nélküliek életkörülményeire figyelve. Megfelelő városgazdálkodási irányelvekre van szükség a területgazdálkodás, a városi környezetgazdálkodás, infrastruktúra, valamint az önkormányzati finanszírozás és adminisztráció területén. Feladat, hogy munkahelyeket létesítsenek a városi szegénység, főleg a nők számára, elsősorban az infrastruktúra és a szolgáltatások javításával, bővítésével. Ugyanakkor a településgazdálkodásnak csökkenteni, majd megszüntetni kell a magasabb jövedelműeknek nyújtott szolgáltatásokra - víz, hulladék, utak, telekommunikáció- vonatkozó támogatásokat (7.16).

Az Agenda 21 programpontjai úgy fogalmazzák meg a fenntartható településfejlesztés feladatait, hogy hiányzik az átfogó, rendszerszemléletű elméleti modell, amely egységes szemléletben értelmezi a feladatokat. Ennek ellenére az Agenda 21 által megfogalmazott részfeladatok általában megfelelőek, de hiányosak. A dokumentum ágazati szemléletben kezeli a problémákat és a feladatokat, ezért a végrehajtás során kisebb hatékonysággal lehet számolni, valamint az átfogó elmélet hiánya miatt a megvalósítás eredménye jelentősen eltérhet az eredeti célkitűzésektől, pl. plázák és szupermarketek építése, infrastruktúra privatizálása a fenntarthatóság szellemében.

A fenntartható településfejlesztés modellje abból a tényből indul ki, hogy a település egy sajátos ökoszisztéma, élő rendszer. Ezt a meghatározást eddig is használta a településtudomány, azonban nem élt azzal a lehetőséggel, hogy a fogalom tartalmát teljes egészében értelmezze és az eredményeket felhasználja a településfejlesztésben.

A *települési ökoszisztéma* fogalom használata elsősorban a települések környezeti állapotának, zöld felületeinek a változásaira terjedt ki, és ugyanez jellemző az ökológiai folyamatok, hatótényezők fogalmának az értelmezésére is, főleg a hazai szakirodalomban.

Az önkormányzat és a tervezők felelőssége, hogy a fejlesztési koncepciók a közösségi és a többségi érdekeket és hosszútávú igényeket emeljék ki, és a pozitív tendenciák felerősítésével próbálják meg a lakosságot irányítani az ökotudatosabb, közösségibb és szellemibb életforma felé, illetve ezeknek az értékeknek és igényeknek nagyobb hangsúlyt kell adni.

Tulajdonképpen ugyanaz történik a településeken, mint a természetben, ahol az élőlények termelnek, fogyasztanak, lebontanak, miközben információ- és energiaközvetítés történik közöttük. A különbség az, hogy a település élő és élettelen összetevőinek aránya jelentős mértékben eltér a természetben létező arányoktól, és meghatározó faja a *Homo sapiens*, valamint a kapcsolatok és a folyamatok hatékonysága sem azonos.

A fenntartható település sajátos ökoszisztéma, olyan kompakt, de nyílt rendszer, amelynek térhasználatát vertikálisan és horizontálisan a diverzitás jellemzi, a ciklusosság elve szerint hatékony energia-és anyagcseréje a lokális-regionális térben történik, információcseréje pedig a globális tér felé nyitott. A fenntartható település a településszerkezet, a települési funkciók és tömegközlekedés olyan mintázatát (pattern) jelenti, amely alacsony erőforráshasználatot (ökológiai lábnyom) eredményez.

A településnek, mint mesterséges környezetnek meghatározó tulajdonsága a szerkezete, amelyet az utak, terek, épületek, épülettömbök, funkcionális parkok, és a zöld felületek *térbeli elrendeződése* jelent. A települési szerkezet egyúttal a *települési funkciók* megnyilvánulása is: lakóhely, munkahely, szolgáltatások helye és a rekreáció tere.

A településszerkezet határozza meg, hogy milyen hatékonysággal képes ezeket a funkciókat és célokat teljesíteni. A településszerkezet határozza meg, hogy egy település képes-e a hatékonyságot nem fenntartható, vagy fenntartható módon biztosítani.

A településszerkezetet alapvetően a közutak és a beépített területek határozzák meg. A beépített területeken folyó tevékenység jelenti a funkciókat, a közutak, pedig a lakosság és az anyagi javak, információ mobilitását.

A központi funkciók a település centrumában, illetve annak közelében, míg az alapellátást biztosító funkciók, szolgáltatások a települési térben közel egyenletesen, szórطان helyezkednek el.

A Local Agenda 21 a fenntartható fejlődést komplex szemlélettel értékeli, amelyben a bioszféra, a társadalom és a gazdaság kölcsönös kapcsolatban, függésben él. A dokumentum felismeri, hogy a helyi döntéseknek meghatározó szerepe van, és ehhez interdiszciplináris és közös munkára van szükség.

9.5 A lakosság bevonása, véleményének érvényesülése

A várost, települést - lakói alkotják. Nélkülük beszélni, intézkedni, tervezni, beavatkozni a működésébe felelőtlen és szakszerűtlen dolog. Tehát a fenntarthatósági tervnek, programnak velük kell kezdődnie, az ő részvételük megteremtésének kialakításával. A döntésekben nem a befektetőkkel, nem is a várospolitikussal, hanem első helyen velük kell kalkulálni, megkérdezni, abba bevonni őket.

A környezetgazdálkodás döntéseit és az ahhoz eszközként kapcsolódó környezeti nevelést, szemléletformálást is a lehető legalacsonyabb szinten, az elvégezendő feladatokhoz legközelebb kell meghozni, nyújtani. Mindezt az önkormányzatiság elve testesíti meg, ezért a helyi társadalomban élők környezetének, természeti értékeinek védelméért elsősorban az önkormányzatnak – vagyis a helyi közösségnek - kell felelősséget vállalnia. Az elv nemcsak a települési, hanem kistérségi, helyi vidékfejlesztési közösségi szinten is szem előtt tartandó.

A helyi szinten keletkező ártalmak jó része helyben kezelhető, és a megelőzés, a védelem is ott szervezhető. A helyi közösségek környezeti tudatossága előfeltétele a regionális és nemzeti szintű kezdeményezések, például az agrárökológiai program, vagy akár az európai integráció sikerességének. A szűkebb hazánkkal való azonosságtudat szolgálhat a helyi akciók, a környezettudatos életvitel alapjául – lelki egészség és a környezet védelme egymással kölcsönhatásban.

A helyi fenntarthatóságra törekvő programot alulról is kezdeményezheti civil szervezet, vagy akár az iskola is. Nagy szerepe van ebben az intézménynek és a környezeti nevelésnek is. És fordítva is: mivel legitimitációval, helyismerettel és eszközökkel is rendelkezik, szükségszerű, hogy a fenntarthatóságért tanulásban, a környezeti nevelésben is fontos szerepet játsszon az önkormányzat. A helyi fenntarthatóságon kezdetben az értékek, a helyben használható erőforrások és a problémák, az önfenntartó képesség számbavételével lehetséges munkálkodni.

A környezettudatos életvitel kialakítása azonban lehetetlen csupán hatósági eszközökkel. Az elmúlt évtizedekben a társadalom jó része elidegenedett saját életének tereitől. Forrásait elpazarolta, értékeit elszennyezte, elhanyagolta. A helyi környezet a helyi közösség állapotától is függ.

A környezetért való civil elköteleződés maga is a környezeti nevelés része. „Ha komolyan meg kívánjuk változtatni az emberek magatartását környezetük iránt, nem elég csupán a hivatalos oktatásra koncentrálni, olyan stratégiára van szükség, amely mindenkire szól, aki

befolyásolható, és aki hatással lehet mások viselkedésére, és ez voltaképpen mindenkire kell, hogy vonatkozzon.”

Magyarországon azonban a fenntarthatóság pedagógiájának elmélete még kidolgozatlan, a gyakorlata most van kialakulóban. A fenntarthatóság pedagógiai eszméjének az oktatás politikusok, és a pedagógusok közgondolkodásának részévé kell válnia, és rendszerszerűen illeszkednie kell a társadalmi-gazdasági modernizációs folyamatba. Jelenleg ennek a folyamatnak az első, bevezető szakaszában vannak a közoktatási intézmények.

A fenntartható fejlődés az erőforrásokat hasznosító, felhasználó és az értékteremtő folyamatok relatív egyensúlyát jelenti, amelyhez a gazdaságot dinamizáló döntések egyértelmű környezetvédelmi szemlélete szükséges. A gazdasági döntés-előkészítési és a döntési mechanizmusok környezeti érdekképviselete a kulcskérdés. E megközelítésben a fenntartható fejlődés fogalomköre társadalmi, gazdasági és gazdaságpolitikai, sőt, politikai elemeket is tartalmaz.

A fenntartható fejlődés meghatározásakor tehát három alrendszer kerül egymással szerves kapcsolatba: a környezeti, a társadalmi és a gazdasági rendszer. A fogalom megértéséhez ezért rendszergondolkodás szükséges. A rendszerek közötti sűrű kölcsönhatásokat az emberek folyamatosan észlelik, értelmezik, és ezért az a nézet válik elfogadottá, hogy a fenntarthatóságot több nézőpontból kell (és lehet) szemlélni.

A fenntarthatóságra nevelés törekvése az, hogy az oktatás kapcsolatokat hozzon létre a három bonyolult rendszer (a környezet, a gazdaság és a társadalom) között a célból, hogy a bármilyen életkorú tanulók megértsék e kapcsolatok működési szabályait és a fenntarthatóságot biztosító, felelős állampolgári cselekvéshez szükséges kompetenciáik erősödjenek.

Ez integrált rendszerközelítést, tantárgy- és tudományközi megközelítést igényel, ami nem könnyű lecke a merev szaktudományi-tantárgyi keretekhez szokott pedagógustársadalom számára.

9.6 A távlati célok, azonosított stratégiai irányelvek

(pl. közösség megmaradása; lakosság megtartása és lakhatása)

1. kezelje a környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket, tényezőket, meglévő, értelmezhető problémákat;
2. településen élők számára szabályozó erejénél fogva biztosítsa a megfelelő életminőséget jelenben, jövőben egyaránt, valamint a társadalmi – gazdasági - környezeti folyamatok fenntartható fejlődés követelményeinek való megfelelését;
3. az adottságok, lehetőségek¹⁶ pontos feltárása, azonosítása, értékelése;
4. elemei: a víz, talaj, levegő szennyezettségi mutatók, a kialakult szegregáció, munkanélküliségi ráta, elvárásoknak megfelelő biztonsági, környezetvédelmi rendszert akadályozó tényezők;
5. a gazdasági szereplők fenntartható gazdálkodás, fejlődés érdekében megtett lépéseinek az azonosítása;
6. Környezetközpontú Irányítási Rendszerek kialakítása, működtetése;

---

¹⁶ az adottságok, lehetőségek alatt elsősorban a helyi adottságokat, lehetőségeket értjük, természetesen összefüggéseiben szükséges a vonatkozó kapcsolódó makró környezeti feltárás, azonosítás, értékelés is.

7. energiahatékonyságot növelő rendszerek kialakítása, ezek együttes és külön-külön történő alkalmazása, valamint hatékonyságukat, eredményességüket növelő innovációk integrálása rendszereikbe.

9.7 A távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetése

(monitoringhoz) számszerűsített mutatók, és kiindulási értéküket (azaz a mennyiségi célokat) azonosítja.

A fenntartható településfejlesztés során a gazdasági, szociális és környezetvédelmi fejlesztések iránya azonos. Az élhető település megteremtésének fontos eszköze az integrált környezeti tervezés, a funkcióvesztett területek revitalizálása, a válságterek rehabilitációja, a zöldterületek védelme és lehetőség szerinti növelése, valamint a település és a környező települések együttműködésének és funkciómegosztásának erősítése.

9.8 Mechanizmusok, folyamatok, felelősök azonosítása

Annak érdekében, hogy a jövőbeni helyi, térségi stratégiai és szakmapolitika dokumentumokba, programokba, projektekbe a stratégiai dokumentumban (LA21-ben) megfogalmazott célok integrálódjanak; azaz a közmegegyezésen alapuló távlati célok érvényesüljenek az összes majdani szakpolitikai és politikai dokumentum, terv, projekt létrehozása során

9.9 A meglévő stratégiai és szakmapolitikai dokumentumok

Lényegre törően szerkesztett, összefogott, mivel egy hosszú távú stratégiai dokumentum nem lehet terjengős, sem nagyon részletezett

A fenntarthatósági tervekkel, programokkal kapcsolatosan különböző tájékoztató anyagok, ismertetők már rendelkezésre állnak, egységes, minden területet átfogó jogi szabályozás (beleértve a tervek, programok hatékonyság, eredményesség mérését, értékelését stb.) még nem került kialakításra.

Ezért a fenntarthatósági terv / program kialakításához alapvetően szükséges az adottságok, lehetőségek¹⁷ pontos feltárása, azonosítása, értékelése egy erre a célra kialakított felmérő, értékelő és figyelemmel kísérő specializált mérő-, megfigyelőrendszer.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia (FFNS) globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- (a) a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- (b) a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- (c) környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

Tekintettel arra azonban, hogy ezek megfelelő működésének, hatékonyságuk, eredményességük értékelése elengedhetetlen, ezért szükséges egy erre a célra kialakított olyan megfelelőségértékelő, tanúsító rendszer alkalmazása is, amely a mérésen, értékelésen túlmenően lehetővé teszi a regionális, országos, esetenként nemzetközi összehasonlító értékeléseket, valamint a szereplők fenntarthatósági teljesítményük növelését is.

---

¹⁷ az adottságok, lehetőségek alatt elsősorban a helyi adottságokat, lehetőségeket értjük, természetesen összefüggéseiben szükséges a vonatkozó kapcsolódó makró környezeti feltárás, azonosítás, értékelés is.

10. LA21 TERV ÉS PROGRAMMAL KAPCSOLATOS ÖNKORMÁNYZATI SZEREP-, ÉS FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

A fenntartható fejlődés lényege a környezet- a társadalom és a gazdaság egységes rendszerbe történő összehangolása, ahol a környezeti tényezők prioritizáltak.

Ehhez a helyi környezeti tényezők feltárása, azonosítása biztosítja azt az alapot, amely a Község adottságaival, lehetőségeivel integráltan tervezhetővé, megvalósíthatóvá teszi a fenntartható fejlődés folyamatait. Általános feladatai:

- a Város önkormányzatának, mint önkormányzat, folyamatosan továbbfejlesztés alatt álló szerveződés;
- LA21 programmal kapcsolatos lehetséges partnerek azonosítása, kiválasztása;
- az együttműködés az összes érintett féllel, feladatok, hatáskörök megosztásának meghatározása;
- irányítás, menedzselés, támogatás politikájának kialakítása;
- környezettudatosság növelésére rendszerek, módszerek kialakítása, működtetése;
- swot elemzés (erősségek, gyengeségek, veszélyhelyzetek, fejlesztési lehetőségek azonosítása);
- az együttműködés szervezeti – működési rendszerének meghatározása, szabályozása.

10.1 Környezeti szempontból:

A környezetvédelmi előírásokra gyakran a piacra jutás akadályaként tekintenek, ahogy a nyílt piacokban is gyakorta látnak a környezet minőségét fenyegető veszélyt. A COM(99) 263 bizottsági javaslat szinergiákat kísérel meg kialakítani az egységes piac és az EU környezetpolitikája között, az Európai Tanács által Bécsben kidolgozott stratégiát követve. Az olyan gazdasági eszközök, mint például az adók (környezetvédelmi adók és díjak) a „szennyező fizet” elv megfelelő alkalmazási módjai lehetnek.

- környezeti programok feltárása, azonosítása;
- az önkormányzat elfogadott és folyamatosan értékelt környezetvédelmi programjában foglaltak szerint környezetvédelem
  - biztosítja a levegő, a víz és a talaj védelmét;
  - energiafelhasználás hatékonyságát növeli;
  - megvalósítja a szükséges zajvédelmet;
  - védi, fejleszti a biodiverzitást
- a lakosság hosszú távú környezetbiztonságának biztosítása alkalmazott megfigyelőrendszerével, vonatkozó, szükséges rendeleteivel;

10.2 Társadalmi szempontból:

2006. januárban az Európai Bizottság elfogadta a városi környezetre vonatkozó tematikus stratégiáról szóló közleményt (COM(2005) 718). Ez a stratégia új intézkedéseket állapít meg a városi környezet nemzeti, regionális és helyi hatóságok általi kezelésére vonatkozó integrált megközelítések elfogadásának támogatására és elősegítésére vonatkozóan. 2007 júliusában az Európai Parlament saját kezdeményezésű jelentést fogadott el a városi közlekedésnek az éghajlatváltozásra és a környezetre gyakorolt negatív hatásai leküzdéséről szóló, a közelmúltban közzétett bizottsági zöld könyvről.

- lakosság bevonása;
- közösségi problémák feltárása, azonosítása;
- közösségi ügyek prioritizálása;
- kezeli a szociális egyenlőség és szolidaritás tényezőit;
- szociális infrastruktúrát működtet, fejleszt tovább;
- támogatja a munkahelyteremtő rendszereket, módszereket

10.3 Gazdasági szempontból:

Az iparban jelentős fejlődés történt a környezetvédelem terén annak révén, hogy környezetgazdálkodási és ellenőrzési rendszereket, valamint új stratégiákat és célokat vezettek be (bevezették például az ökohatékonyság fogalmát). A Tanács 1999. április 29-i következtetései szerint a környezetpolitikát és a fenntartható fejlődést integrálni kell az iparpolitikába. 2001. május 14–15-én az Ipari és Energiaügyi Tanács elfogadta az ipari integrációs stratégiát. Az „Iparpolitika a kibővült Európában” című közlemény (COM(2002) 714 végleges) elismeri annak szükségességét, hogy tovább kell fejleszteni és meg kell erősíteni a fenntartható termelés területére vonatkozó szakpolitikai intézkedéseket. A vállalatok társadalmi felelősségvállalásáról szóló bizottsági közlemény (COM(2006) 136) célja, hogy a társadalmi és környezeti megfontolásokat önkéntes alapon beépítsék az üzleti tevékenységekbe.

Az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról szóló 2006/32/EK irányelv értelmében a tagállamoknak nemzeti cselekvési terveket kell kidolgozniuk annak érdekében, hogy évi 1%-os energiamegtakarítást érjenek el a villamos energia, a földgáz és a városi távfűtés, valamint más energiatermékek – többek között az üzemanyagok – kiskereskedelmi értékesítése, szállítása és elosztása tekintetében. Ez pusztán indikatív cél, de a nemzeti cselekvési programokat, amelyeket háromévente felülvizsgálunk, be kell nyújtani jóváhagyásra a Bizottsághoz. A 2008. januárban kezdődő folyamat kilenc évet ölel fel. Ez az irányelv kiegészíti az energiára vonatkozó hatályos jogszabályokat, például az épületek energiahatékonyságáról szóló irányelvet, a kapcsolt hő- és villamos energiáról szóló irányelvet, valamint a készülékek energiafogyasztásának címkézéséről szóló irányelveket.

A közös agrárpolitika agrár-környezetvédelmi stratégiája elsősorban agroökoszisztémák fenntarthatóságának fokozását célozza. A környezetvédelmi szempontoknak a KAP-ba történő integrálását célzó intézkedések felölelik a piac- és jövedelempolitikába integrált környezetvédelmi követelményeket (kölsönös megfeleltetés) és ösztönzőket (pl. pihentetés), csakúgy, mint a célzott környezetvédelmi intézkedéseket, amelyek a vidékfejlesztési programok részét képezik. A KAP 2003-ban történt egyszerűsítése – többek között – a közvetlen kifizetések egy új rendszerének, az ún. egységes támogatási rendszernek a bevezetését eredményezte, amelynek értelmében a támogatás már nem a termeléshez kapcsolódik (szétválasztás).

Míg a 2003. évi reform korszerűsítette a KAP-ot, a 2007–2008-as állapotfelmérésre vonatkozó javaslatok (COM(2007) 722) lehetőséget teremtenek e politika felülvizsgálatához. Ez azt is magában foglalja, hogy miként lehet felülkerekedni az új kihívásokon, az éghajlatváltozástól és a bioüzemanyagok részarányának növekedésétől a vízgazdálkodásig és olyan aktuális problémákig, mint például a biodiverzitás, az új kockázatokhoz és lehetőségekhez való alkalmazkodás által.

2007 januárjában a Bizottság előterjesztette az „energia és éghajlatváltozás csomagot”, amely a megújuló energiák használatát, illetve a csökkentett és hatékonyabb energiafelhasználást helyezi előtérbe.

- támogatja a jövőképeknek megfelelő vállalkozásokat, innovációkat;
- előnyben részesíti a helyi vállalkozókat;
- a környezet védelmi, fejlesztési költségeket gazdasági költségekként kezeli;
- a környezet – társadalom – gazdaság triót a fenntartható fejlődés stratégiai tényezőjeként kezeli

10.4 A LA21 önkormányzati irányítása, menedzselése, ellenőrzése

A Város területén történő fenntartható fejlődési program kialakítása önkormányzati irányítással, menedzseléssel, ellenőrzéssel valósítható meg, mert:

- az önkormányzat rendelkezik a szervezéshez, bonyolításhoz szükséges munkakörnyezettel, infrastruktúrával;
- a kötelező és önként vállalt szolgáltatásai révén megfelelő a kapcsolattartása a lakossággal, és az egyéb érintett szervezetekkel;
- kezeli és működteti a település környezeti infrastruktúráját;
- rendeleteivel, „hatósági erejével” alapvetően, közvetlen befolyásolója a környezet – társadalom – gazdaság viszonyait;
- maga is jelentős környezeti tényező kezelő, használó, az egyik legnagyobb munkáltatója;
- közvetve, közvetlen piacot befolyásoló szervezet

A Local Agenda 21 (LA21) olyan települési távlati célkitűzés és néhány éves időszakokra létrehozott akcióprogram-sorozat, amelyet közösségi tervezésben, intézményi elköteleződéssel, és civil részvételben hoznak létre a helyi szereplők a helyi közösség folyamatos javulási folyamata érdekében.

A Local Agenda 21 feladata egy adott településre vagy településcsoportra a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan alakítása, amely „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.-tartamos, azaz nem kimerítő hasznosítását célozza. Fontos elvárás a részvétel, azaz az, hogy valamennyi helyi, valamint nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó partner magáénak érezze a Programot, és törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására.

LA21-rangú (és elfogadható) települési stratégia a Települési Klímaprogram, aminek létrehozása szintén kb. 12 hónap. Ehhez is lakossági részvétel kell, azaz a fenti folyamatok teljes egészükben szükségesek, azzal hogy a külső kontrollt a Klímabarát Települések Szövetsége tudja megadni.

Településfejlesztési koncepció (és címétől függetlenül bármely átfogó települési stratégiai dokumentum is), illetve ennek dokumentáltan társadalmassított felülvizsgálata megfelelhet LA21-nek, amennyiben a következők igazak rá:

- a legfontosabb érintettek, a lakosság bevonása, véleményének érvényesülése a helyzetelemzésben, a célkitűzésben és a monitoringban biztosított és igazolt (részvételi, lakossági véleményvizsgálaton alapuló tervezés és monitoring);

- közösségi alapú, széles érdekeltségi körre kiterjedő (közmegegyezéssel) jövőképe van;
- a távlati cél(ok)hoz (pl. közösség megmaradása; lakosság megtartása és lakhatása) azonosít stratégiai irányelveket vagy célokat;
- a távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetésére (monitoringhoz) számszerűsített mutatókat, és kiindulási értéküket (azaz a mennyiségi célokat) azonosítja;
- mechanizmusokat, folyamatokat, felelősöket kell azonosítani annak érdekében, hogy a jövőbeni helyi, térségi stratégiai és szakmapolitika dokumentumokba, programokba, projektekbe a stratégiai dokumentumban (LA21-ben) megfogalmazott célok integrálódjanak; azaz a közmegegyezéssel alapuló távlati célok érvényesüljenek az összes majdani szakpolitikai és politikai dokumentum, terv, projekt létrehozása során;
- a meglévő, megfelelő vagy felülvizsgálandó stratégiai és szakmapolitikai dokumentumokat hivatkozza;
- lényegre törően szerkesztett, összefogott, mivel egy hosszú távú stratégiai dokumentum nem lehet terjengős, sem nagyon részletezett;
- a visszacsatolás/ellenőrzés/gördülő résztervezés folyamatát és felelőseit megállapítja, első rövid időszak (néhány év) akcióprogramját létrehozza;
- az LA21-nek való megfelelést a dokumentum is megállapítja önmagáról, például a bevezetőjében.

Ezért a fenntarthatósági terv / program kialakításához alapvetően szükséges az adottságok, lehetőségek¹⁸ pontos feltárása, azonosítása, értékelése. Ezeknek a tényezőknek a vizsgálata nem lehet egyszeri feladat, tekintettel folyamatosan változó jellegükre. Szükségszerű tehát egy erre a célra kialakított felmérő, értékelő és figyelemmel kísérő specializált mérő-, megfigyelőrendszer.

Nevezett mérő-, megfigyelőrendszernek fontos induló eleme egy erre a célra kialakított kérdőív rendszer. Erre alapozva, ennek folyamatosságát biztosítva kerülhet kialakítása fenti kiinduló állapotfelmérő, mérő-, megfigyelőrendszer.

A mérő-, megfigyelőrendszer – és így a fenntarthatósági terveknek / programoknak is – fontos elemei a víz, talaj, levegő szennyezettségi mutatók, a kialakult szegregáció, munkanélküliségi ráta, elvárásoknak megfelelő biztonsági, környezetvédelmi rendszert akadályozó tényezők.

A kiinduló helyzet és az erre telepített tervek, programok pontossága, hatékonysága, eredményessége érdekében szükséges az önkormányzat, valamint a gazdasági szereplők fenntartható gazdálkodás, fejlődés érdekében megtett lépéseinek az azonosítása.

Ilyenek pl. Környezetközpontú Irányítási Rendszerek kialakítása, működtetése, mérő-, megfigyelőrendszerek kialakítása, energiahatékonyságot növelő rendszerek kialakítása, ezek együttes és külön-külön történő alkalmazása, valamint hatékonyságukat, eredményességüket növelő innovációk integrálása rendszereikbe.

Az LA21 megvalósításához szükséges továbbá a

- a zöldpolitika menedzsment;
- ököpolitika, környezetvédelmi politika menedzsment;
- zöld gazdaság menedzsment;
- zöld ipar menedzsment;
- vállalati társadalmi felelősségvállalás menedzsment;

¹⁸ az adottságok, lehetőségek alatt elsősorban a helyi adottságokat, lehetőségeket értjük, természetesen összefüggéseiben szükséges a vonatkozó kapcsolódó makró környezeti feltárás, azonosítás, értékelés is.

- zöld önkormányzat menedzsment;
- intézményi erőforrás-gazdálkodás menedzsment rendszerek integrált alkalmazása.

10.5 Szervezeti rendszer

A szervezeti rendszer felállításához az alábbi felelős kijelölése és csoport összeállítása szükséges:

- **LA21 felelős (projektfelelős)**, az önkormányzat megbízott, megfelelő hatáskörrel ellátott vezetője, közvetlen a jegyző irányítása alatt;
- **stratégiai csoport**: az LA21 program vezető szervezete, amely működési rend szabályozását maga készíti, benne irányítási – vezetési – menedzselési mechanizmusokkal, fórumokkal.

Tagjai önkormányzati vezető(k), helyi vállalkozások (gazdaság), társadalmi – civil szféra képviselői. Létszámát a projekt felelős javaslata alapján a jegyző határozza meg.

Önkormányzati javasolt tagok

- környezetvédelmi felelős;
- városfejlesztési csoport;
- egészségügyi, szociális bizottság;
- pénzügyi bizottság 1-1 képviselője

A stratégiai csoport tagozatai:

- olyan szervezetek, csoportok, intézetek, vagy cégek (egy for-profit, és egy non-profit), amelyek kifejezetten a politika számára adnak tanácsokat;
- környezetvédelmi szervezet, csoport, intézet, vagy cég

10.6 Működési rendszer

A **projektfelelős** biztosítja a munka és kommunikációs kapcsolatot az önkormányzat vezetése és a stratégiai csoport között. Továbbá hatásköre alapján kapcsolatokat alakít ki, működtet az un. külső érdekelt felekkel¹⁹.

Ugyancsak feladat-, és hatáskörébe tartozik a fenntarthatósági fejlődéssel kapcsolatos külső erőforrás szerzési (nemzeti, nemzetközi pályázatok, támogatások) lehetőségek feltárása, azoknak való megfelelés szervezése.

- a testület által jóváhagyott LA21 terv, program alapján lebontott stratégiákat készít;
- tájékoztató, ismertető anyagokat készít;
- vezeti – irányítja a stratégiai csoportot;
- a lakossággal, vállalkozókkal közvetlen kapcsolatot is kialakít, működtet, ezáltal biztosítja tevőleges bevonásukat;
- az Internet és a médián keresztül biztosítja a lakosság, érintettek tájékoztatását,
- a Jegyzőt rendszeresen tájékoztatja a terv, program teljesítésének állásáról.

A **stratégiai csoport** tevékenységét a projektfelelős irányítása alatt végzi.

- negyedévente ülésezik, előre meghatározott, meghirdetett napirendi pontokkal;
- áttekinti az előző ülésen hozott határozatok teljesítését, új intézkedéseket határoz meg;

¹⁹ külső érdekelt felek: az önkormányzat fenntarthatósági fejlődésével kapcsolatos közigazgatási szervezetek, hatósági, felügyeleti szervezetek, társadalmi – civil szervezetek, K+F intézmények, innovációs szervezetek

- szabályozása alapján végzi tevékenységét, javaslatokat dolgoz ki, értékeléseket, elemzéseket készít;
- segíti a projektfelelős munkáját;
- a meghatározott, elfogadott feladatokat közvetítik a megbízóik, kapcsolati rendszereik felé, onnan adatokat-, információkat szolgáltat a projektfelelős számára
- a stratégiai csoport for-profit tanácsadó szervezete a fenntarthatóság gazdasági összefüggéseinek politikai vonatkozásaiban fogalmaz meg ajánlásokat;
- a stratégiai csoport non-profit szervezete a fenntarthatóság környezetgazdálkodás összefüggéseinek politikai vonatkozásaiban fogalmaz meg ajánlásokat;
- a környezetvédelmi szervezet pedig az önkormányzat elfogadott környezetvédelmi programjának megvalósításával, eredményeivel, megoldandó problémáival kapcsolatban fogalmaz meg ajánlásokat

Ahhoz azonban, hogy a fenntartható fejlődés gondolata a gyakorlatban is cselekvési vezérfonallá váljon, mi több, ahhoz, hogy a „tisztá” életminőség követelménye valósággá váljon, a fenntarthatóság (mindaddig absztrakt) fogalmát *anyag* alapokra kell helyezni.

Pontosan ezt a követelményt próbálja meg kielégíteni a zöld innovációkra, a zöld technológiai megoldásokra alapozott gazdasági növekedés stratégiai elképzelése, amelynek megvalósítási, majd működési biztosítékát az önkormányzat által menedzselte „zöldpolitika” és társ menedzsment rendszerei jelentik.